

Främjandet av servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen

Ella Maria Keski-Rahkonen
Mirja Nordman
Maria Tverin

Examensarbete för sjukskötare (YH)-examen

Utbildning till sjukskötare

Åbo 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Ella Maria Keski-Rahkonen, Mirja Nordman, Maria Tverin

Utbildning och ort: Sjukskötare, Åbo

Titel: Främjandet av servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen

---

Datum: 26.4.2022 Sidantal: 46

Bilagor: 2

Abstrakt

Delaktighet är ett aktuellt begrepp som handlar om individens möjligheter att påverka i fråga om sin egen livssituation. Diskussioner har alltmer börjat föras kring hur delaktighet kan utvecklas för personer med funktionshinder. Delaktighet uppmärksammas även i riktlinjerna för dokumenteringspraxis.

Examensarbetet utfördes på uppdrag av Kårkulla samkommun, och syftet var att redogöra för hur servicetagare inom specialomsorgen kan göras mera delaktiga i dokumenteringsprocessen. Forskningsfrågorna var: Vilka delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel kan användas inom specialomsorgen? Hur kan man arbeta kring servicetagarens delaktighet i dokumentationen? Arbetet genomfördes som en litteraturstudie, och en modifierad innehållsanalys användes. Litteraturen bestod av faktaböcker, postgraduala avhandlingar, vetenskapliga elektroniska artiklar och andra relevanta elektroniska källor.

Resultatet visar att ibruktagandet av hjälpmedel kan underlätta delaktighet hos en person med funktionsnedsättning. Inom specialomsorgen används exempelvis *alternativ och kompletterande kommunikation* (AKK) samt olika digitala hjälpmedel som stöd för kommunikation och främjande av delaktighet. Vi redogör för tre olika metoder som kan stöda delaktigheten hos en person med intellektuell funktionsnedsättning. Följande tre metoder kan även anknytas till dokumentationsprocessen: Photovoice, HYP-metoden och CFP+-metoden. Utgående från studiens resultat har vi som ett funktionellt examensarbete utvecklat en prototyp för en digital kalenderapplikation för servicetagare i Kårkulla samkommun. Tanken är att produkten delvis främjar servicetagarnas delaktighet i dagliga aktiviteter och delvis främjar deras delaktighet i den dagliga dokumentationen.

Språk: svenska

Nyckelord: intellektuell funktionsnedsättning, delaktighet, dokumentering

OPINNÄYTETYÖ

Tekijät: Ella Maria Keski-Rahkonen, Mirja Nordman, Maria Tverin

Koulutus ja paikkakunta: Sairaanhoidaja, Turku

Nimike: *Palvelunsaajan osallisuuden edistäminen dokumentaatioprosessissa / Främjandet av servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen*

Päivämäärä: 26.4.2022 Sivumäärä: 46

Liitteet: 2

Tiivistelmä

Osallistuminen on ajankohtainen käsite, joka käy läpi yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa. Keskustelua on alkanut syntyä yhä enemmän, koskien kuinka kehitysvammaisten osallistumista voidaan kehittää sekä huomioida osallistumista myös dokumentointikäytäntöjen ohjeissa.

Opinnäytetyö on toteutettu Kärkulla kuntayhtymän toimeksiannosta, ja työn tarkoituksena oli selvittää, kuinka erityishuollon palvelun saajien osallistumista voidaan entistä enemmän liittää dokumentointiprosessiin. Tutkimuskysymykset olivat: Minkälaisia osallisuutta edistäviä menetelmiä ja apuvälineitä voidaan käyttää erityishuollossa? Miten voidaan edistää palvelunkäyttäjien osallisuutta dokumentoinnissa?

Opinnäytetyö on tehty kirjallisuustutkimuksena ja räätälöitynä sisältöanalyysinä. Kirjallisuus koostui tietokirjoista, jatkotutkinnoista, tieteellisistä sähköisistä artikkeleista sekä muista asiaankuuluvista sähköisistä lähteistä.

Tulokset osoittavat, että apuvälineiden käyttöönotto voi helpottaa kehitysvammaisen osallistumista. Erityishuollossa käytetään esimerkiksi puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikaatiota (AAC) sekä erilaisia digitaalisia apuvälineitä viestinnän tukemiseksi sekä osallistuminen edistämiseksi. Kuvailimme kolmea erilaista tapaa, joilla voidaan tukea kehitysvammaisen osallistumista sekä liittää dokumentointiprosessiin: Photovoice-, HYP- sekä CFP+ -menetelmät. Tutkimusten tulosten perusteella olemme kehittäneet prototyypin digitaalisesta kalenterisovelluksesta Kärkullan kuntayhtymän palvelun saajille. Ajatuksena on, että sovellus osittain edistäisi palvelun saajien osallisuutta päivittäisessä toiminnassa sekä osittain heidän osallisuuttansa päivittäisessä dokumentoinnissa.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: kehitysvamma, osallisuus, dokumentointi

BACHELOR'S THESIS

Authors: Ella Maria Keski-Rahkonen, Mirja Nordman, Maria Tverin

Degree Programme: Degree Programme in Nursing, Turku

Title: Promotion of the Client's Participation in the Documentation Process / Främjandet av servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen

---

Date: 26.4.2022

Number of pages: 46

Appendices: 2

Abstract

Participation is a current concept that deals with the individual's opportunities to influence one's own life situation. Discussions about how participation can be developed for people with disabilities have increasingly become more common. Participation is also noted in the guidelines for documentation practices.

The thesis project was carried out on behalf of Kårkulla joint municipal authority, and the purpose was to account for how the client in special care can be made more involved in the documentation process. The research questions were: Which participation-promoting methods and tools can be used in special care? How can we work to improve the participation of the service user in the documentation?

The thesis was carried out as a literature study, and a modified content analysis was used. The literature consisted of non-fiction books, postgraduate dissertations, scientific digital articles, and other relevant electronic sources.

The results show that the introduction of aids can facilitate the participation of a person with a disability. In special care, for example augmentative and alternative communication (AAC) as well as various digital aids are used to support communication and the promotion of participation. We present three different methods that can support the person with intellectual disability participation and can also be linked to the documentation process: Photovoice-, HYP-, and CFP+ method. Based on the results of the study, we have as a functional thesis project developed a prototype for a digital calendar application for clients in Kårkulla joint municipal authority. The idea is that product partly promotes the client's participation in daily activities and partly promotes their participation in the daily documentation.

Language: Swedish

Key words: disability, participation, documentation

” For most of us, technology makes things easier. For a person with a disability, it makes things possible.”

- Judy Heumann, Disability Rights Activist (Phase, 2022)

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Definition av begrepp	2
2	Kårkulla samkommuns centrala värderingar	4
2.1	Värdegrund.....	4
2.2	Ledord för verksamheten.....	5
2.2.1	Meningsfullhet	5
2.2.2	Hanterbarhet.....	5
2.2.3	Begriplighet.....	6
3	Delaktighet.....	7
3.1	Begreppet delaktighet.....	7
3.2	Delaktighet och specialomsorg i lagstiftning.....	9
3.3	Främjandet av delaktighet.....	10
4	Metod.....	11
4.1	Forskningsetiska frågeställningar och tillförlitlighet.....	11
4.2	Kvalitativ ansats och generaliserbarhet.....	12
4.3	Innehållsanalys	12
4.4	Litteratursökning	13
5	Delaktighetsfrämjande dokumentation.....	15
5.1	Allmänt om dokumentation	15
5.2	Elektronisk dokumentation för främjande av delaktighet.....	16
5.3	Manuell dokumentation för främjande av delaktighet: Hälsodagbok	19
6	Delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel	21
6.1	Photovoice-metoden.....	21
6.2	HYP-metoden.....	23
6.3	CFP+-metoden	24
6.4	Delaktighetsfrämjande hjälpmedel	25
7	Produkt.....	27
7.1	Funktionellt arbete	28
7.2	Arbetsprocessen	28
7.3	Delaktighetsfrämjande digital applikation.....	30
8	Avslutande diskussion.....	36
9	Litteraturförteckning.....	39
	Bilagor	46

1 Inledning

”People with complex support needs are frequently perceived as unable to live in the community. They have always been used to justify the existence of segregated places and special services. They constitute one of the most invisible minorities and face an aggravated level of exclusion.”
(Inclusion Europe, s. 4)

Den europeiska intresseorganisationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning Inclusion Europe lyfter i citatet ovan fram vikten av att tänka på varje människas värde. Alla människor behöver bli respekterade och känna sig delaktiga. (Inclusion Europe, ss. 4,8).

Delaktighet är ett aktuellt och återkommande begrepp som ofta framgår i anknytning till hälsa och välbefinnande. Delaktighet tas upp i bland annat lagstiftning, regeringsprogram och i social- och hälsovårdsreformen. Även i riktlinjerna för dokumenteringspraxis uppmärksammas delaktighet.

För tillhandahållare av socialvårdstjänster aktualiseras dokumentationen genom den nya Kunduppgiftslagen som trädde i kraft 1.11.2021. Enligt lagen ska tillhandahållare av socialvårdstjänster ansluta sig till Kanta-tjänsterna under en övergångsperiod. Kundhandlingarna sparas i Klientdataarkivet för socialvården. Strukturerad lagring av uppgifter kräver dock att socialvårdsorganisationen har ett klientdatasystem som är kompatibelt med Klientdataarkivet för socialvården. (Kantapalvelut, 2021).

1.1 Syfte och frågeställning

Detta examensarbete har kommit till med Kårkulla samkommun som uppdragsgivare. Arbetet handlar om delaktighetsfrämjande dokumentering och metoder samt hjälpmedel inom specialomsorgen. Arbetets syfte är att redogöra för hur personal inom social- och hälsovården kan främja servicetagarens delaktighet i anslutning till dokumenteringsprocessen.

För att uppnå syftet ställdes följande forskningsfrågor:

- vilka delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel kan användas inom specialomsorgen?

- hur kan man arbeta kring servicetagarens delaktighet i dokumentationen?

I arbetet redogörs allmänt för olika alternativa metoder och hjälpmedel för att göra servicetagaren delaktig. Vi strävar efter att komma med idéer för nya sätt att arbeta. I dagsläget finns vissa digitala hjälpmedel, men flera kunde tas i bruk för att främja servicetagarnas delaktighet i dokumenteringsprocessen (personlig kommunikation med ansvarig handledare på Närboda-Nygränd serviceenhet 2.2.2022). Arbetet kommer således att mynna ut i en produkt som är en delaktighetsfrämjande digital kalenderapplikation för servicetagarnas dagliga dokumentation.

Eftersom Kårkulla samkommun är arbetets uppdragsgivare presenteras i arbetet Kårkulla samkommuns verksamhet, främst utgående från deras värdegrund. Då delaktighet är ett centralt begrepp i arbetet, presenteras termen i ett eget kapitel. Delaktighet är ett stort och brett begrepp, och därför har vi försökt att anknyta begreppet specifikt till specialomsorgskontext.

1.2 Definition av begrepp

För att göra innehållet tydligare presenteras som följande några centrala begrepp som förekommer i arbetet.

I detta arbete används genomgående begreppet *intellektuell funktionsnedsättning*. Intellektuell funktionsnedsättning är ett begrepp som definierats på olika sätt. I de flesta sammanhang syftas det på nedsatt intelligens samt utmaningar i att klara vardagen självständigt. (Söderman & Nordlund, 2019, s. 12). Enligt den amerikanska diagnosmanualen DSM-5 är ett kriterium att den intellektuella förmågan ligger på ett betydande sätt under medeltalets. Personens adaptiva beteende är avvikande, vilket betyder nedsatt förmåga att fungera socialt och begränsad självständighet. Tillståndet ger sig till känna innan personen uppnått vuxenålder (Medibas, 2021) och är bestående (Kim & Kwon, 2018, s. 87). Intellektuell funktionsnedsättning kan visa sig på många olika sätt beroende av vilken grad av funktionsnedsättning det är frågan om (Medibas, 2021). Ofta uppvisar personen avvikande socio-emotionell, självreglerande och språklig utveckling samt beteendeproblematik och stresskänslighet (Kim & Kwon, 2018, s. 87). Av befolkningen har ca 1 % intellektuell funktionsnedsättning (Medibas, 2021).

Enligt intresseorganisationen för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning i Finland, FDUV, innefattar intellektuell funktionsnedsättning olika

typer av intellektuella funktionsnedsättningar, såsom Downs syndrom och Fragilt X-syndrom. Till exempel faller autism utanför denna definition, eftersom den berör kognitionen (FDUV, [u.å.]). Holyfield et al. inkluderar dock både Downs syndrom, autism och Cerebral Pares (CP) i intellektuell funktionsnedsättning och lyfter fram begränsningar i förmågan att producera tal som ett definierande kännetecken (Holyfield, o.a., 2020, s. 129). Då vi i examensarbetet syftar på personer med intellektuell funktionsnedsättning avses personer med olika tillstånd som behöver stöd, där det förutom Downs syndrom *kan* ingå till exempel personer med CP eller personer inom autismspektrum.

I de källor som använts har källornas upphovsmän använt sig av olika benämningar i fråga om personen som tar emot social- och hälsovårdens tjänster och service. Det är främst frågan om användning av termerna *patient* eller *klient*. För att återge källan så korrekt som möjligt har vi valt att använda den term som används i källan, eller en direkt översättning. Detta innebär att både termen *patient* och *klient* används i detta arbete.

Specialomsorg är den vård, omsorg och handledning som personer med intellektuell funktionsnedsättning har rätt till enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (Institutet för hälsa och välfärd, 2022). Till servicen hör till exempel boende, dag- och arbetsverksamhet, öppenvårdstjänster och anstaltsvård. Svenskspråkig specialomsorg tillhandahålls i första hand av Kårkulla samkommun. (Soite, u.å.).

I frågan om personer som får service av Kårkulla samkommun använder Kårkulla samkommun begreppet *servicetagare* (Kårkulla samkommun, [2022]). Tidigare användes begreppet *brukare*, men termen har kritiserats både i Finland och Sverige och anses i dag föråldrad. Från och med 1.1.2022 trädde begreppsförändringen från brukare till servicetagare i kraft inom Kårkulla. (Kårkulla samkommun, 2021b). Således används genomgående i detta arbete termen *servicetagare*, inte *brukare*, då det syftas på person som får service av Kårkulla samkommun.

I arbetet diskuteras s.k. hälsodagböcker. I engelskspråkiga vetenskapliga forskningsartiklar används olika begrepp såsom ”hand-held records”, ”log books”, ”health passports” och ”health diaries” syftande på delaktighetsfrämjande manuella dagböcker för personer med intellektuell funktionsnedsättning (Nguyen, Lennox, & Ware, 2014, s. 1173). Vi har valt att översätta detta till hälsodagböcker, som således används konsekvent av oss i arbetet.

2 Kårkulla samkommuns centrala värderingar

Uppdragsgivaren för arbetet är som framgått Kårkulla samkommun. Kårkulla samkommun består av 33 tvåspråkiga kommuner i Svenskfinland, och erbjuder kontinuerlig vård och service till personer med intellektuell eller annan funktionsnedsättning. I servicen ingår boendeservice, sysselsättning, regionala expertteam samt expert- och utvecklingscentrets specialservice. (Kårkulla samkommun, 2017). Kårkulla har utvecklat en servicetagarstrategi, som innebär att den som är servicetagare ska ges stöd för ett gott liv (Kårkulla samkommun, 2021b).

I detta kapitel beskrivs inledningsvis samkommunens värdegrund och ledorden för verksamheten. För att främja servicetagarens delaktighet konstateras att det behöver finnas en ömsesidig kommunikation och en vilja att förstå varandra. Det kommer således att redogöras för olika metoder för att stöda kommunikationen mellan personal och servicetagare.

2.1 Värdegrund

Kårkulla samkommuns värdegrund bygger på Förenta Nationernas, *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*, nationella kvalitetskriterier för främjande av delaktighet och sysselsättning, lagstiftning samt utveckling och värdering av boende (Kårkulla samkommun, 2017). År 2016 trädde nya bestämmelser i kraft i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (specialomsorgslagen). Lagen syftar till att stärka självbestämmanderätten hos personer med intellektuell funktionsnedsättning, öka deras förutsättningar för att leva självständigt samt reducera nyttjandet av begränsande åtgärder. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2017).

I samband med lagändringen tillsattes inom Kårkulla en arbetsgrupp för självbestämmandefrågor. Gruppen arbetar med att stöda enhetschefer, enheter och regionala expertteam i frågor gällande ökat självbestämmande och begränsningsåtgärder. Samtidigt gick man in för att använda *personcentrerad planering* (PCP). Utgående från servicetagarens styrkor utreds vilket stöd hen behöver för att kunna leva ett liv enligt egna önskemål. Arbetssättet är socialpedagogiskt och personcentrerat, och servicetagaren ges stöd i att mobilisera sina egna resurser. Med hjälp av PCP kan personalen lära känna servicetagaren bättre, och därigenom ge bättre individuellt stöd. Målet är skräddarsydd service och stöd utgående från den enskildes önskemål. (Kårkulla samkommun, 2018).

2.2 Ledord för verksamheten

Kårkulla har tagit i bruk begreppen meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet som ledord för sin verksamhet. Sociologen Aaron Antonovsky skapade KASAM, ett begrepp som betyder känsla av sammanhang, i slutet av 1970-talet. Teorin består av tre delar; meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet. Antonovsky utgick från ett salutogent, eller hälsofrämjande, perspektiv och undersökte hur det kom sig att vissa människor kunde bibehålla sin psykiska hälsa trots att de varit utsatta för hög stressbelastning. Han kom fram till att det berodde på deras förhållningssätt till livet. De upplevde sin inre och yttre värld som förutsägbart, och förväntade sig att saker högst sannolikt kommer att gå så bra som man rimligtvis kan hoppas på. (Antonovsky, 2005, ss. 16-17). I Kårkullas servicetagarstrategi (2021) beskrivs hur orden förverkligas ur servicetagarsynpunkt.

2.2.1 Meningsfullhet

Meningsfullhet beskrivs av Antonovsky som *”i vilken utsträckning man känner att livet har en känslomässig innebörd, att åtminstone en del av de problem och krav som livet ställer en inför är värda att investera energi i”*. Den som har en hög känsla av meningsfullhet söker mening i olyckliga upplevelser och försöker ta sig igenom dem med värdigheten bibehållen. (Antonovsky, 2005, s. 46). Inom Kårkulla betyder meningsfullhet att servicetagaren har rätt till delaktighet, självbestämmande och jämlikhet (Kårkulla samkommun, 2021a).

För att understöda delaktigheten krävs en tydlig kommunikation mellan personal och servicetagare. Det behöver finnas en vilja att se och förstå den andra (Kårkulla samkommun, [u.å.]), och stämningen behöver vara lugn och vänlig. Ett konkret språk och korta meningar bör användas i mötet med en person med intellektuell funktionsnedsättning. Kommunikationen främjas om personalen ställer en fråga i taget, och väntar på svar innan ytterligare frågor ställs. Att rita eller skriva kan tydliggöra det som sagts. (Nylander, 2019, s. 63). Kommunikationen till servicetagare ska vara klar och tydlig. Ord som *”kanske”*, *”kan hända”*, är otydliga och kan skapa onödig oro. (Lindkvist, 2014, s. 179).

2.2.2 Hanterbarhet

Enligt Antonovsky (2005, s. 45) är hanterbarhet *”den grad till vilken man upplever att det står resurser till ens förfogande, med hjälp av vilka man kan möta de krav som ställs av de stimuli man bombarderas av”*. Antonovsky förtydligar att en resurs är någon man upplever tilltro till. En person som finner sig ha god hanterbarhet klarar sig, och kan gå vidare, trots

att olyckliga saker inträffar i livet. Inom Kårkulla vill man uppnå hanterbarhet genom tydliga överenskommelser, individuella anpassningar och kommunikationsstöd. Miljön görs tydlig med hjälp av lugna färger, kontraster, ljudisolering och så vidare. Som stöd och komplement till muntlig kommunikation används till exempel kroppsspråk med gester och tecken, bilder, samtalsmatta eller tekniska hjälpmedel. (Kårkulla samkommun, [u.å.]). Ett tekniskt hjälpmedel för att strukturera vardagen och konkretisera händelser är till exempel en klocka, en så kallad time-timer, som visar den befintliga tiden tills en händelse sker (Lindkvist, 2014, s. 79).

En del servicetagare använder sig av mobiltelefoner och surfplattor som kommunikationshjälpmedel, berättar enhetschefen på Närboda-Nygränd serviceenhet. Vissa har till exempel sitt dagsschema på plattan. En del fotograferar mycket med kameraappen, skickar foton till sina anhöriga och berättar på det sättet om sin dag. Andra applikationer som servicetagarna brukar använda är Youtube, Google chrome, Gmail, Netflix, Widgit Go och olika spelappar. (personlig kommunikation 18.3.2022).

Personalen utför daglig dokumentering i det digitala programmet Abilita, men servicetagarna är inte delaktiga i dokumentationen, konstaterar ansvariga handledaren på Närboda-Nygränd serviceenhet. Dock kan det bli förändringar nästa år, eftersom välfärdsområdet då tar över som arbetsgivare. I dagsläget är det oklart vilka förändringar detta medför. Kanske välfärdsområdet har någon metod för att göra servicetagarna delaktiga i dokumenteringsprocessen, funderar ansvariga handledaren. (personlig kommunikation 2.2.2022).

2.2.3 Begriplighet

Begriplighet är enligt Antonovsky (2005, s. 44) ”*i vilken utsträckning man upplever inre och yttre stimuli som förnuftsmässigt gripbara, som information som är ordnad, sammanhängande, strukturerad och tydlig*”. En person som tydligt upplever begriplighet ser framtidens händelser som förutsägbara, eller åtminstone som möjliga att förklara. Inom Kårkulla handlar begriplighet om att förstå och bli förstodd, få bra bemötande och känna trygghet. För att uppnå dessa kriterier behöver servicetagaren tillhandahållas tillräcklig och tydlig information. (Kårkulla samkommun, [u.å.]).

En person med intellektuell funktionsnedsättning behöver pedagogiskt stöd för att få struktur i vardagen. Man kan med hjälp av bilder göra upp ett personligt aktivitetschema där dagsrutinerna läggs upp. (Nylander, 2019, s. 158). Schemalagda arbetsuppgifter åskådliggör

det som ska göras, och i vilken ordning det ska göras. Personerna får möjlighet att överblicka och planera sitt arbete, och vet vad som väntas av dem. (Lindkvist, 2014, s. 82). Schemat finns på sin bestämda plats, och personen kan komma tillbaka till det i stället för att hålla sitt dagsprogram i huvudet. Att bli informerad om, gärna med fotografier, vilken personal som kommer i arbete de närmaste dagarna bidrar till känslan av förutsägbarhet och kontroll. (Nylander, 2019, ss. 72, 158).

Bilder kan också användas för att förbereda inför en kommande händelse, till exempel ett läkarbesök, och för att prata om aktiviteten efteråt. För att kommunikationen med bilder ska vara betydelsefull krävs att personen förstår bilden och sambandet med vad den föreställer. (Papunet, 2021). Också Nylander (2019, s. 61) betonar att en förutsättning för användande av bilder och fotografier är att personen i fråga besitter symbolförståelse.

Tydliga rutiner ger en känsla av förutsägbarhet, vilket ökar känslan av kontroll över dagen (Nylander, 2019, s. 158). Enligt Lindkvist (2014, s. 171) kan rutiner skapa trygghet åt personer som har svårigheter med tidsuppfattningen, eftersom det med rutinernas hjälp går att förutse vad som kommer att ske.

3 Delaktighet

I detta kapitel diskuteras begreppet delaktighet. Hur kan begreppet definieras? Eftersom detta arbete handlar om att främja delaktigheten hos personer med intellektuell funktionsnedsättning, diskuteras delaktighet i kontext till funktionsnedsättning. I kapitlet tas även upp hur delaktighet och specialomsorg beaktas i lagstiftningen.

3.1 Begreppet delaktighet

Begreppet delaktighet upplevs idag som både aktuellt och riktigt, men innebörden i ordet är inte alltid helt klar. Betydelsen kan variera beroende av vilket yrke eller samhällsgrupp man talar om. (Hallberg & Hallberg, 2018, s. 10).

Redan på medeltiden användes begreppet delaktighet i Nordeuropa. Betydelsen var ”*som medverkar i något*”. Ursprungliga betydelsen var ”*att dela*”. (Eldh, 2018, ss. 30-31). Tänker man ur ett hälso- och sjukvårdsperspektiv började idén om att patienten ska vara delaktig i sin vård förekomma i det västerländska samhället i mitten av 1900-talet. Från och med 1960-

talet började begreppet dyka upp i vårdlitteraturen. De förändringar som då ägde rum i USA sägs ha bidragit till att man började uppmärksamma patientens rättigheter. Även de som tidigare setts som svaga i samhället började få högre status: kvinnor, barn och etniska minoriteter. Patienter hade som grupp haft låg status och lågt självbestämmande, men nu påbörjades en vändning mot ökat självbestämmande. (Eldh, 2019, s. 567).

En betydande sak i begreppets historia är Förenta Nationernas (FN) standardregler från 1993, där det beskrivs varje lands ansvar att skapa ett tillgängligt samhälle för personer med funktionshinder och förutsättningarna för deras delaktighet. I Världshälsoorganisationen WHO:s klassifikationssystem "*International Classification of Functioning, Disability and Health*" (ICF) som introducerades i början av 2000-talet ingår även begreppet delaktighet (participation). (Sandman, 2019, ss. 262-263).

Delaktighet har som begrepp avgränsats på olika sätt. Ett vanligt sätt är att begränsa delaktighet till att gälla beslut kring vård och behandling. Denna definition är dock ganska snäv. I senare forskning har man mer lyft fram hur personen som varit eller är patient definierar patientdelaktighet. I dessa tolkningar lyfts fram delaktighet även i annat än vård och behandling. Enligt Eldh definierar ICF i sin tur delaktighet som "*en persons engagemang i sin livssituation*". Definitionen ser således begreppet ur ett bredare perspektiv: patienten inte bara deltar i planering och beslut, utan har kapacitet att engagera sig till exempel genom att förebygga ohälsa och bedriva egenvård. Patienten agerar således i förmån för hela sin livssituation. (Eldh, 2018, ss. 30-31).

I Kivistö och Hokkanens definition av klientdelaktighet betonas klientens möjligheter att få vara med och påverka servicen samt att få påverka den egna serviceprocessen i dess olika skeden (Kivistö & Hokkanen, 2021, s. 175). Niskanen och Kari lyfter fram ytterligare dimensioner av delaktighet, då de talar om funktionell delaktighet, social delaktighet och samhällelig delaktighet. Funktionell delaktighet avser för personen meningsfull verksamhet. Social delaktighet syftar på att tillhöra en gemenskap. Samhällelig delaktighet är att vara aktiv i samhällelig verksamhet. Delaktighet kan vara upplevelse av samhörighet, stärkande av välbefinnande, möjlighet att påverka och få omsorg. (Niskanen & Kari, [2021], s. 74). I Social- och hälsovårdsministeriets definition framhävs att personen får vara med, inverka, få omsorg och tillgodogöra sig av den gemensamma välfärden (Social- och hälsovårdsministeriet, [u.å.]).

I takt med strävandena efter att förbättra verksamhetsförutsättningarna för personer med funktionshinder har alltmer diskussioner börjat föras kring hur delaktighet kan utvecklas. En nära relaterad term i anslutning till denna tankegång är empowerment. (Eriksson, 2008, s. 11). Med detta begrepp avses egenmakt eller ”*förvärv av makt över egen situation och egna aktiviteter*” (Egidius, 2022). Då man talar om empowerment avser man ofta individens möjligheter att påverka i fråga om planering och verkställighet av praxis rörande sin egen person (Eriksson, 2008, s. 11).

Molin och Gustavsson (2019, s. 264) konstaterar att delaktighet i grunden handlar om att delta i en aktivitet, på egen hand eller tillsammans med andra (interaktion). I deltagandet ingår olika grader av engagemang och olika grader av autonomi. Enligt Hallberg och Hallberg har begreppet delaktighet längs med tiden fått en förändrad betydelse med avseende på patienten. Förr var det vårdgivaren som sågs som expert på att kunna åtgärda patientens problem, snarare än patienten själv. Numera ses patientens delaktighet som en av de viktiga grunderna för all vård och omsorg denne får. Strävan är att ge patienten äkta inflytande över den egna vården och livssituationen. Hallberg och Hallberg menar att förändringen kan förklaras med att uppkomsten av internet gjort att människorna söker mer information om sitt hälsotillstånd, och går till läkaren mer pålästa. Detta ökar enligt forskningen risken att patienten lättare förhåller sig skeptiskt gentemot den professionella. Vårdtagaren blir mer delaktig i sin vård men känner också större ansvar för sin livssituation. (Hallberg & Hallberg, 2018, s. 40).

3.2 Delaktighet och specialomsorg i lagstiftning

I Finland är främjandet av delaktigheten en lagstadgad skyldighet, vilket framgår i olika lagar. Nedan nämns några exempel, främst från de personers som behöver specialomsorg perspektiv.

I Finlands grundlag (731/1999) stadgas det bland annat om människans grundläggande rättigheter, såsom jämlikhet (2 kap § 6) och rätt till social trygghet i form av exempelvis tillräckliga social- och hälsovårdstjänster för att främja hälsan (2 kap § 19). Enligt grundlagen har också varje människa frihet att yttra sig, ta emot information och uttala sina åsikter utan hinder från annan person (2 kap § 12). Enligt Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) är det en klients rättighet att få bra socialvård och bli bemött på ett humant sätt (kap 2 § 4). Lagen fastslår också rörande socialvården att varje

klients åsikter och önskemål ska tas i beaktande samt klientens självbestämmanderätt bör respekteras. Klienten ska få vara med i förberedelsen och verkställandet av servicen som hen är berättigad till. Detsamma gäller andra tjänster i anslutning till socialvården (2 kap § 8). Om klienten av olika orsaker såsom sjukdom och nedsatt psykisk funktionsförmåga inte kan vara delaktig i planeringen och utförandet av tjänsterna, ska man utreda hens vilja med hjälp av till exempel närstående person (2 kap § 9). Klienten eller hens lagliga företrädare har även rätt att erhålla uppgifter och ta del av handlingar rörande egen person (2 kap § 11). Klienten har likaså rätt att kontrollera den information angående sin egen person som ingår i socialvårdens personregister. (Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)).

Enligt Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) ska personer som får specialomsorger bli bemötta på ett människovärdigt sätt och hänsyn ska tas till deras önsknings, åsikter, intressen och personliga behov när de får specialomsorger (kap 3a § 42). I Lag om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) konstateras att då man ordnar tjänster ska klientens personliga hjälpbehov tas i beaktande (§ 3). Samma lag fastslår även att behovet av service och stöd bör utredas senast den sjunde vardagen efter att den handikappade eller en anhörig, företrädare eller myndighet tagit kontakt med den enhet som i kommunen ansvarar för socialservice. Det konstateras vidare att den handikappade bör få en serviceplan för att utreda behovet av stöd och service. (§ 3a).

I Lag om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010) fastställs i 2 kap § 5 att synhörselskadade, hörselskadade eller talskadade p.g.a. sin funktionsnedsättning har rätt till tolkningstjänst för att bland annat kunna studera, arbeta, vara samhällsligt delaktiga eller kunna delta i hobby. En förutsättning för att få service är dock att kunna tillkännage sin egen önskan genom tolkning och kunna nyttja lämplig kommunikationsmetod. (Lag om tolkningstjänst för handikappade personer 133/2010).

3.3 Främjandet av delaktighet

Personer med funktionsnedsättningar har alla individuella behov, och det är därför svårt att ge ett allmänt svar på hur man kan underlätta delaktigheten för dessa. Det bör beaktas att det finns många olika funktionsnedsättningar. Människans önskemål och motivation men också omgivningens kännedom om och inställning till önskemålen bidrar till personens

möjligheter att vara delaktig. Hallberg och Hallberg konstaterar att det är viktigt att alla anställda i social- och hälsovårdsbranschen arbetar för en ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det är i arbetet för ökad delaktighet väsentligt att känna till möjligheterna till stödinsatser som samhället erbjuder och hur lagstiftningen reglerar detta. Enligt Hallberg och Hallberg är det bra att känna till instanser och myndigheter som kan hjälpa och rådge. I takt med att tekniken och samhällsplaneringen går framåt, ges även personer med funktionsnedsättningar nya möjligheter till samhällsengagemang. Det kan vara fråga om att till exempel anpassa lägenheten så att personen kan bo kvar där. En annan sak är ibruktagandet av hjälpmedel, som kan underlätta delaktighet hos person med funktionsnedsättning. (Hallberg & Hallberg, 2018, ss. 40-41).

Internet erbjuder nya möjligheter för delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättningar. Det ger möjligheter att bibehålla sociala relationer och skaffa fram aktuell information, som i sin tur underlättar autonomin. Speciellt unga personer är s.k. *early adopters* av ny teknik. Tekniken ger nya möjligheter att kommunicera med andra människor och skapa relationer. (Hallberg & Hallberg, 2018, ss. 58-59).

4 Metod

I detta kapitel redogörs för forskningsetiska frågeställningar, arbetets tillförlitlighet, metodval och generaliserbarhet följt av en beskrivning av genomförd litteratursökning och en litteraturöversikt.

4.1 Forskningsetiska frågeställningar och tillförlitlighet

I All European Academies' (Allea) skrift "*Den europeiska kodexen för forskningens integritet*" poängteras vikten av tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvarighet i forskningen. Tillförlitligheten avspeglas i metodval, analys och användning av forskningsmaterialet. Ärligheten går ut på att i forskningen arbeta på ett öppet, objektivt och rättvist sätt. Respekten visar sig i förhållningssättet gentemot forskningsdeltagare, kolleger och samhället i stort. Ansvarigheten genomsyrar arbetets hela process, från första tanke till utgivning. (ALLEA – All European Academies, 2018, s. 4).

I fråga om tillförlitlighet baseras detta arbete på relevanta källor som besvarar frågeställningar och syfte. Vi redogör för våra källor och använd metod, och strävar efter att

tillämpa källorna på ett ändamålsenligt och ärligt sätt. Samtliga källor har granskats kritiskt och vi förstår vikten av att ta avstånd från plagiering, stöld av information och fabricering. I och med att det i arbetet inte används respondenter diskuteras inte i detta sammanhang vikten av integritetsskydd, vilket i sig är en viktig forskningsetisk aspekt. (Patel & Davidson, 2019, s. 84). Strävan efter att arbeta på ett ansvarsfullt sätt har funnits med genom hela processen, bland annat i fråga om hantering av källor (ALLEA – All European Academies, 2018, s. 6).

4.2 Kvalitativ ansats och generaliserbarhet

Det vetenskapliga arbetet kan göras med kvantitativ eller kvalitativ ansats. I den kvantitativa ansatsen poängteras det att den kunskap som erhålls ska vara allmängiltig. Kännetecknande är att det vetenskapliga arbetet är reproducerbart och upprepningsbart. Den kvalitativa ansatsen inom vårdforskningen försöker beskriva, begripa, klargöra och tolka. Varje situation ses som ny och unik och förhållningssättet bör vara förutsättningslöst. (Forsberg & Wengström, 2020, s. 35).

I detta arbete tillämpas kvalitativ ansats. Vårt förhållningssätt är förutsättningslöst. Det strävas inte efter att utvinna allmängiltig kunskap, utan arbetet är ett resultat av unika omständigheter. Eftersom arbetet är kvalitativt och inte kvantitativt, görs således inga anspråk på generaliserbarhet.

4.3 Innehållsanalys

Arbetet är till en del inspirerat av innehållsanalysen och således har en modifierad innehållsanalys använts. I detta kapitel redogörs för innehållsanalysen som metod.

Innehållsanalys kan användas i fråga om både text, bilder och ljud (Denscombe, 2016, s. 392). Vid innehållsanalys ordnas stegvis och systematiskt data, med avsikt att urskilja underliggande strukturer. Syftet är att framställa och i kvantitet kunna uttrycka särskilda företeelser. (Forsberg & Wengström, 2020, s. 137).

Innehållsanalysen följer ofta ett specifikt mönster, då forskaren väljer ut ett textavsnitt eller bilder. Texten bryts ner i mindre delar, där forskaren lyfter fram exempelvis ord, meningar eller rubriker. Forskaren utarbetar specifika kategorier för analys av data. Det kan till exempel vara nyckelord som associeras till det valda temat. Forskaren bör ha en klar bild av hurdana kategorier och frågor som är relevanta för sammanhanget. Sedan sker en manuell kodning av relevanta ord, meningar och dylikt. Ett konkret exempel är att om forskaren söker

könsbundna drag i barns berättelser, letar hen efter pojk- och flicknamn i texten, vilka kan ge antydningar om förekomst av könsbundna drag. Denna text kan koder utgående från typen av namn och hur ofta dessa namn förekommer. Koderna kan skrivas in i texten eller i ett särskilt dataprogram för ändamålet. Därefter räknar man hur ofta specifika koder förekommer. Texten analyseras i anslutning till frekvensen av koder och deras förhållande till varandra, vilket möjliggör en djupare analys. (Denscombe, 2016, ss. 392-393).

En modifierad innehållsanalys har tillämpats, och då främst i fråga om sökning av vetenskapliga artiklar ur databaser. Specifika sökord som funderats ut i förväg har använts vid sökningarna i databaser. Sedan har träffarna granskats främst utifrån förekomst av använda sökord i artiklarna och genom att noggrant läsa igenom artikelabstrakt. Urvalet har gjorts ganska långt på basis av detta. Träffarna har sedan försetts med koder och grupperats i teman som utgjort grund för upplägget av de följande huvudkapitlen i arbetet. Sökningarna har sammanställts i en lista som finns som bilaga 1.

Innehållsanalys kan även indelas i manifest och latent innehållsanalys. Vid manifest innehållsanalys analyseras tydliga mönster och teman i texten genom kvantitativa beräkningar. Vid latent innehållsanalys urskiljs meningsbärande enheter, koder kategorier, synliggörs centrala teman och därefter utvecklas teorier eller modeller. I latent innehållsanalys tillämpas induktiv analys. Man går på djupet i texten och kan hitta mönster som inte är tydligt uttalade. Genom tillämpning av innehållsanalys erhålls beskrivning och kvantifiering av särskilda fenomen. (Forsberg & Wengström, 2020, s. 138).

Vårt arbete är en blandning av manifest och latent innehållsanalys. I enlighet med den manifesta innehållsanalysen strävas efter att ta fram det uppenbara i texterna och även redogöra för likheter och skillnader i texterna. Den latent innehållsanalysen fokuserar på underliggande meningar och avsikten är inte att analysera texterna på djupet, men utgående från bärande teman i texterna har vi valt att utveckla en produkt för vilken det redogörs för längre fram i arbetet.

4.4 Litteratursökning

Litteraturstudien – såsom namnet säger studien av litteratur – är möjligtvis den mest använda uppsatsformen inom hälso- och vårdvetenskapen (Kristensson, 2014, s. 150). Detta arbete är även en litteraturstudie där faktaböcker, postgraduala avhandlingar, vetenskapliga elektroniska artiklar och även andra elektroniska källor av relevans har använts.

Litteratursökningen har gjorts som både manuell sökning och som databassökning. Källor på svenska, finska och engelska har sökts.

Ett av kriterierna har varit att materialet bör vara aktuellt, och därför föredrogs att söka och använda så nytt material som möjligt. Även äldre material har inkluderats på basis av noggrann granskning i varje enskilt fall. Användningen av äldre material har setts som motiverat då innehållet inte tett sig föråldrat och källan framstått som relevant med tanke på detta arbete. I fråga om manuell sökning har kedjesökning använts, då litteratur har sökts från andra examensarbetens litteraturförteckningar, men även från använda vetenskapliga artiklars litteraturförteckningar (Malmö universitet, 2021).

Systematiska artikelsökningar har gjorts med specifika ämnesord. Artiklar har valts ut på basis av sökningar i databasvärden *EbscoHost*. I *EbscoHost* har sökning utförts i databaserna *Cinahl with full text*, *Medline*, *Eric*, *Ncbi* och *Academic Search Elite*. Som ämnesord har använts bland andra (intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities), (patient participation OR patient involvement OR patient empowerment), (nursing documentation OR electronic health records), (documentation OR record keeping OR electronic medical records), inclusion, (participation OR engagement OR involvement), (applications or apps), software, daily activities. Fullständig lista på artikelsökning finns som tidigare konstaterats som bilaga 1.

I detta arbete används även webbkällor som känts relevanta för arbetet, och som noggrant evaluerats innan beslut om användning fattats. Till exempel Hjärnförbundets hemsida anser vi vara pålitlig eftersom det är frågan om en etablerad expertisorganisation.

Ämnet för arbetet är servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen. Efter sökningar i olika databaser och i bibliotekens fysiska utbud av litteratur konstaterades att det finns mycket litteratur kring patientdelaktighet. Däremot är litteraturen rörande klientdelaktighet inom specialomsorgen mer begränsad. Det har även visat sig att materialet rörande patient- eller klientdelaktighet i dokumenteringsprocessen är snävt, ett faktum som även konstateras i forskningen (De Groot, Sneep, Paans, & Francke, 2021, s. 2). I fråga om inhemska källor har vi därför förlitat oss ganska mycket på färskt material utgivet i anslutning till det nationella Kansa-koulu III projektet. I utländsk litteratur är utbudet likaså begränsat, speciellt med avseende på personer med intellektuell funktionsnedsättning delaktighet i dokumentationen. Detta faktum påverkar givetvis innehållet och längden i arbetet. På basis av egna sökningar och granskningar kan det konstateras att det finns utrymme för mer forskning i detta ämne både i Finland och globalt.

Examensarbetet utmynnar i beskrivning av en digital kalenderapplikation för servicetagare. Generellt kan påpekas att det finns en hel del forskning som handlar om applikationer och digitala hjälpmedel för personer med intellektuell funktionsnedsättning, autismspektrum och andra funktionsnedsättningar. Vi har till och med hittat en holländsk artikel som handlar specifikt om utvecklandet av en kalenderapplikation för personer med intellektuell funktionsnedsättning. (Kerkhof, o.a., 2017).

5 Delaktighetsfrämjande dokumentation

I detta kapitel lyfts fram olika utvecklingsprojekt och verktyg med syfte att stöda och främja personers med intellektuell funktionsnedsättning delaktighet i dokumenteringsprocessen. Vid bearbetning av insamlat material har materialet enligt innehållsanalytiska principer indelats i två temahelheter: delaktighetsfrämjande elektronisk dokumentation och delaktighetsfrämjande manuell dokumentation.

5.1 Allmänt om dokumentation

Daglig dokumentation innehåller uppgifter om den service som klienterna erhåller. Dokumentationen grundar sig på aktuell lagstiftning. Lagen om klienthandlingar inom socialvården (254/2015) styr hur klientuppgifter behandlas. I 4 § fastställs att utbildad socialvårdspersonal och övrig personal som arbetar med klienter är skyldiga att anteckna behövlig och tillräcklig information. I dokumentationen används ett klart och begripligt språk. Om förkortningar används ska dessa vara allmänt kända och godtagna, enligt 6 §. (Lag om klienthandlingar inom socialvården 254/2015). Liknande tankegångar framförs av Björvell, som säger att språket i journalen ska vara korrekt och tydligt. Som professionell yrkesperson bör man undvika att konstruera egna förkortningar och formuleringar, till exempel ”har haft ropbus”, vilket betyder att personen i fråga har haft höga ljud för sig. Orden som används i journalen ska vara sådana som går att hitta i ett lexikon, fastslår Björvell. Angående förkortningar säger författaren att de bör förekomma sparsamt. Trots att förkortningar kan vara praktiska för den som skriver, kan de vara svåra för läsaren att tyda. (Björvell, 2015, ss. 75-76).

För att dokumentationen ska underlättas för yrkespersonen finns nationella anvisningar om vilka uppgifter som ska ingå i dokumentationen. Det förutsätts att personalen erhåller

utbildning i strukturerad dokumentation. (Institutet för hälsa och välfärd, 2021). Björvell (2015, s. 21) påpekar att journaltexten gärna får vara informationstät, utan att vara för lång. Hellre kan texten vara kort och koncis än allt för ordrik.

5.2 Elektronisk dokumentation för främjande av delaktighet

I detta kapitel redogörs för elektronisk dokumentation och hur man främjar servicetagarens delaktighet i dokumenteringsprocessen.

Elektroniska journaler har alltmer kommit att tas i bruk i hälso- och socialvården runt om i världen. Yu och Qian anser att elektroniska journaler förbättrar kvaliteten och säkerheten i fråga om vården samt medför ekonomiska och operativa fördelar för organisationen. Även på samhälls nivå syns fördelarna genom förbättrad hälsa generellt och reducerade kostnader. Övergången från manuella till elektroniska journaler kan dock vara både tidskrävande och kostsam. (Yu & Qian, 2018, ss. 1-2).

I Finland trädde Lag om elektronisk behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (784/2021), d.v.s. kunduppgiftslagen, i kraft i november 2021. Detta betyder att kundens uppgifter är rörliga mellan hälso- och sjukvårdsorganisationerna samt socialvården, såvida kunden givit sitt tillstånd (Kantapalvelut, 2022). Socialvårdens tjänsteleverantörer ansluter sig till de nationella Kanta-tjänsterna under en övergångsperiod. Socialvårdens handlingar sparas i socialvårdens klientdataarkiv gradvis alltmer i en strukturerad form, vilket förutsätter att handlingarna dokumenteras i en strukturerad form. Detta kräver i sin tur att dokumentationen av handlingar följer alla kraven på strukturerad lagring. (Kantapalvelut, [u.å.]).

I en tid av lagförändringar som krävde satsning på elektronisk dokumentation genomfördes i Finland det nationella Kansa-Koulu III-projektet åren 2020–2021 med finansiering av Social- och Hälsovårdsministeriet. Finlands samtliga elva regionala kompetenscentra var involverade, således omfattande alla kommuner i landet förutom Åland. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, u.d.). Syftet med projektet var att främja socialvårdspersonalens kunnande i elektronisk dokumentation. Inom ramarna för projektet utbildades över 3000 dokumenteringsexperter runtom landet för att främja en klientorienterad och högtstående hantering av information i socialvården. Genom projektet ville man förbättra arbetstagarnas kunnande och stärka klienternas delaktighet. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2020); (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021a).

Inom ramarna för Kansa-koulu III-projektet utarbetades en materialbank med utbildningsmaterial. I materialet poängteras vikten av att göra klienten delaktig i dokumentationen. Hur texterna är formulerade angående den specifika klienten påverkar hur man planerar och fattar beslut rörande denna. Till delaktigheten hör även att personalen är lojal mot den information som klienten givit. I materialet framhävs också att alla klienter har rätt till delaktighet i frågor som berör dem, och speciellt har klienten rätt att vara delaktig i dokumenteringen som rör sitt liv. Klienten har rätt att vara med och skapa handlingarnas texter och även rätt att se över sina uppgifter och kräva rättelser om hen upplever att informationen är missvisande eller felaktig. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b, ss. 1-5).

Vikten av patientdelaktighet lyfts även fram av De Groot et al. Skribenterna påpekar att en form av patientdelaktighet är att patienten får vara med i dokumenteringsprocessen och uttrycka sina åsikter om sitt tillstånd och sin vård, vilket även ska dokumenteras. Det är således enligt skribenterna viktigt att dokumentationen görs tillsammans med patienten. Delaktighet i dokumentationen är inte bara en form av delaktighetsfrämjande i sig, utan främjar patientens delaktighet i vårdarbetet över lag. Då vårdaren väljer att diskutera kring ämnen som patienten upplever som relevanta att dokumentera, stärks enligt en undersökning patientens förmåga att uttrycka sina åsikter angående sin vård. Detta kan i sin tur underlätta gemensamt beslutsfattande kring vården, och även resultera i bättre skräddarsydda vårdplaner. (De Groot et al., 2021, s. 2).

I Kansa-koulu III-materialet poängteras att handlingar aldrig borde utarbetas rutinmässigt. Personalen borde alltid dokumentera med tanke på att klienten kan läsa texten, för då blir texten tydligare. Det är viktigt att så mycket som möjligt göra klienten delaktig i dokumenteringsprocessen, d.v.s. vårdaren berättar för klienten om sina avsikter och dokumenterar sedan tillsammans med klienten. Samtidigt kan vårdaren och klienten föra samtal, vilket generellt har en positiv effekt på den ömsesidiga tilliten och förståelsen. Klienten blir genast delaktig i den producerade texten och behöver inte efteråt bli överraskad över eventuella oväntade textavsnitt. Delaktighetsfrämjande dokumentation är också ett sätt för vårdaren att lära känna klienten bättre. Dokumentationen blir mer i realtid. Delaktigheten främjas idag även av de förbättrade möjligheterna till elektroniska hjälpmedel. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b, ss. 6-16). Dessutom minskar antalet sakfel, vilket även påpekas av De Groot et al. (2021, s.2) (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b, s. 12).

Vikten av att skraddarsy varje dokumenteringsprocess enligt klientens individuella förutsättningar framhävs av De Groot et al. De påpekar dock också att möjligheterna till graden av delaktighet varierar beroende av i vilken del av omvårdnadsprocessen klienten befinner sig. (De Groot et al., 2021, ss. 4-5). Funktionella situationer tillsammans med vårdare och klient möjliggör användningen av klientens egen kreativitet och självuttryck, medan vårdaren får möjlighet att observera klientens engagemang, funktionsförmåga och beteende i dessa situationer. Det kan sedan fungera som en grund för det dagliga dokumentationsinnehållet. (Syväoja & Iivanainen, 2016, s. 357).

I Kansa-koulu III-utbildningsmaterialet framhävs också betydelsen av att ta varje klient individuellt i beaktande. Nedsatt funktionsförmåga kan kräva mer stöd för att förverkliga delaktigheten. Vårdaren kan behöva förbereda dokumentationstillfället mer noggrant och det kan behövas extra stöd i form av till exempel bilder. Vårdaren beaktar även att det kan behövas litet mer tid för dokumentationen, beroende av klientens förutsättningar. Har klienten till exempel specialbehov såsom intellektuell funktionsnedsättning bör vårdaren vara extra observant och förekommande med tanke på klientdelaktigheten. Enligt utbildningsmaterialet bör språket vara tillräckligt tydligt och enkelt. Det kan krävas litet extra förberedelser. Det kan vara bra att tillsammans med klienten först gå igenom mötets upplägg. En anhörig eller till exempel taltolk kan underlätta klientens förståelse och delaktighet. Även De Groot et al. lyfter fram möjligheten att involvera anhöriga i dokumenteringsprocessen, såvida klienten behöver mera stöd. Klientens specialbehov i fråga om hjälpmedel ska även beaktas, till exempel användning av bilder eller stödtecken. Vårdaren ska också berätta för klienten varför hen dokumenterar. Elektroniska program kan vara svåra för en klient med specialbehov. Vårdaren ska komma ihåg att om klienten inte verkar uppfatta innebörden av dokumentationen har denna ändå rätt att vara delaktig i sina egna ärenden. Ibland kan det krävas litet mer arbete i processen för att hitta de metoder och sätt som passar just den specifika klienten. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b, ss. 21-23); (De Groot et al., 2021, s. 7).

De Groot et al. (2021, s.2) konstaterar att elektronisk dokumentation inte alltid automatiskt innebär förbättrad klientdelaktighet i jämförelse med manuell dokumentation. Skribenterna nämner att då manuell dokumentation tillämpades i hemvården förvarades klienthandlingar i pappersformat hemma hos klienten. Handlingarna var därför lätt tillgängliga för klienten. Övergången till elektroniska klientdataprogram kräver någon form av digitalt kunnande hos klienten för att hen ska kunna komma åt sina uppgifter. Vissa klienter kan uppleva detta som ganska besvärligt. I en undersökning från 2017 av De Groot, Paans, De Veer och Francke

konstateras att vissa klienter upplever att deras delaktighet i dokumenteringsprocessen begränsats genom den elektroniska dokumentationen bland annat på grund av att dokumentationen inte alltid sker i deras hem utan först efteråt (De Groot, Paans, De Veer, & Francke, 2017, ss. 35-36).

I De Groots et al. undersökning framgår att vissa vårdare anser att klientdelaktigheten oftare möjliggörs vid tillämpning av elektronisk dokumentation jämfört med tillämpning av manuell dokumentation. Enligt undersökningen upplever vårdare att den elektroniska dokumentationen ökar anhörigas intresse för klientens vård, eftersom de kan logga in och läsa klientuppgifter elektroniskt. Vårdare rapporterade dock tekniska problem såsom dålig internet-förbindelse som ett hinder för klientdelaktighet. Ett annat rapporterat hinder var användning av fackterminologi, vilket innebar att vissa klienter inte förstod innebörden i all skriven text. En del vårdare upplevde svårigheter i att samtidigt dokumentera och upprätthålla konversation med klienten. Vårdare uppgav också att ett hektiskt schema kunde fungera som ett hinder mot klientdelaktighet i dokumentationen. Slutligen påpekade vårdare att avsaknad av digitala färdigheter hos klienter kunde förhindra klientdelaktigheten vid elektronisk dokumentation. (De Groot et al., 2021, ss. 6-8).

De Groot et al. (2021, s.7) påpekar att en del klienter inte är intresserade av att vara delaktiga i dokumentationen, vilket bör respekteras av vårdaren. Även i Kansa-koulu III utbildningsmaterialet konstateras detta faktum (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b, s. 10).

5.3 Manuell dokumentation för främjande av delaktighet: Hälsodagbok

Hälsodagböcker är systematiska och formella dokument i pappersformat som kan förvaras hos klienten och som klienten själv kan skriva i, alternativt med hjälp av vårdare/anhörig. Hälsodagböcker har använts i olika enheter, såsom inom mental- och barnsjukvården, men prövats även inom specialomsorgen. (Nguyen et al., 2014, s. 1173).

Forskning visar att personer med intellektuell funktionsnedsättning generellt har sämre hälsa än andra personer. Detta kan ha många orsaker. Dessa personer kan lida av odiagnostiserade sjukdomar och har möjligtvis av olika orsaker inte tillräcklig tillgång till hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande stöd. Svårigheter i kommunikationen mellan personen och hälso- och sjukvårdspersonalen kan även spela in. (Nguyen et al., 2014, ss. 1172-1173); (McPherson, Ware, Carrington, & Lennox, 2016, s. 360); (Shooshtari, Temple, Waldman, Abraham, & Ouellette-Kuntz, 2017, s. 672). Som ett hjälpmedel lyfter Nguyen, Lennox och

Ware fram personliga hälsodagböcker. Hälsodagböcker kan ses som delaktighetsfrämjande och maktförstärkande hjälpmedel, samtidigt som hälsodagböckerna fungerar som informationskälla till personens hälsa. Hälsodagböckerna kan även hjälpa till att förbättra kommunikationen mellan klienten och vårdarna. (Nguyen et al., 2014, ss. 1172-1173).

Nguyen et al. konstaterar att personer med intellektuell funktionsnedsättning i undersökningar generellt sett visat sig uppskatta att använda hälsodagböcker. Hälsodagböckerna har också lett till mer diskussioner kring klienternas hälsa vårdare och klienter emellan. Genom att hålla hälsodagbok blev klienterna enligt Nguyen et al. mer medvetna om sin egen hälsa och genom hälsodagböckerna löpte även läkarkonsultationerna smidigare. Enligt Nguyen et al. har vårdare generellt ansett att hälsodagböckerna hjälpt dem att lära sig mer om klienternas hälsa. (Nguyen et al., 2014, ss. 1174-1177).

En annan undersökning kring hälsodagböcker har gjorts av McPherson, Ware, Carrington och Lennox (2016), där målgruppen var tonåringar med intellektuell funktionsnedsättning. Tonåringarna indelades i två grupper, där försöksgruppen erhöll hälsoundervisning i klassrummet och gavs egna hälsodagböcker att fylla i. Kontrollgruppen erbjöds inga extra hälsofrämjande stödåtgärder utöver de normala. Hälsodagboken som användes i undersökningen var den s.k. ”*Ask Health Diary*” indelad i fyra olika områden. I ”*All About Me*” fyllde tonåringen i personliga uppgifter. I ”*Health Advocacy Tips*” fanns tomma dagbokssidor med uppföljningssystem för till exempel tarmfunktion och menstruation. I ”*For the Doctor*” kunde uppgifter för läkare och sjukvårdspersonal antecknas och i ”*Medical Records*” dokumenterades diagnoser, medicinering, operationer och gjorda läkarbesök. (McPherson et al., 2016, ss. 360, 362).

Tonåringarna fick använda hälsodagbok i åtminstone 12 månaders tid. Uppföljningen visade att försöksgruppen uppvisade mer hälsomedvetet beteende än kontrollgruppen. Personer i försöksgruppen började i högre grad uppsöka läkare självständigt, diskuterade mer självständigt med läkare utan föräldrarnas hjälp samt ställde även fler frågor till läkaren. I fråga om hälsodagboken rapporterade 63,9 % av föräldrarna att de använt sig av hälsodagboken och 55 % rapporterade att de tagit med hälsodagboken till läkaren. Tonåringarna tycktes värdesätta att äga en egen hälsodagbok och 85,4 % uppgav att de ämnade skriva i hälsodagboken också i framtiden. Föräldrarna ansåg att hälsodagboken var en förbättring i dokumentationen och gav dem bättre kunskap om barnets hälsa. De ansåg också att de bättre kunde stöda sitt barn tack vare hälsodagböckerna. Enligt McPherson et al. uppvisade försöksgruppen mer autonomt tänkesätt jämfört med kontrollgruppen. Detta gällde även

tonåringar med svårare intellektuella funktionsnedsättningar. (McPherson et al., 2016, ss. 363, 365, 367).

6 Delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel

I detta kapitel presenteras olika metoder och hjälpmedel som stöder servicetagarens delaktighet. Eftersom det finns ett stort utbud av metoder och hjälpmedel har begränsningar gjorts bland annat på basis av resultatet från sökning i artikeldatabaser. Ett annat kriterium har varit att vi önskat presentera innovativa eller nya metoder och hjälpmedel. Som källor har även använts olika organisationers inom specialomsorgen webbsidor, såsom Hjärnförbundet.

6.1 Photovoice-metoden

Photovoice är en visuell forskningsmetod som tagits fram inom PAR-inriktningen, d.v.s. *Participatory Action Research*. Photovoice har deltagarnas egen aktivitet som bärande element. Metoden strävar efter att hitta sätt att involvera deltagarna socialt och samhälleligt, och utveckla långvarigt samarbete med deltagarna. Det har traditionellt sett ansetts vara svårt att involvera personer med intellektuell funktionsnedsättning i forskning p.g.a. avsaknad av lättillgängliga och delaktighetsfrämjande forskningsaktiviteter. Photovoice passar dock speciellt i forskningen kring intellektuell funktionsnedsättning, eftersom metoden kan anpassas även för personer med kognitiva nedsättningar. (Heffron, Spassiani, Angell, & Hammel, 2018, ss. 382-383).

Personer med intellektuell funktionsnedsättning har enligt Cluley betraktats som något opålitliga forskningsobjekt, eftersom de ställer sig positivt till allt. Många metoder gynnar personer som har en viss kognitiv förmåga. Photovoice har utarbetats med tanke på att personer med intellektuell funktionsnedsättning är en ganska heterogen grupp, men alla ska kunna medverka på sitt sätt. Involverandet av personer med mer grava intellektuella funktionsnedsättningar kräver dock oftast någon form av assisterande tillvägagångssätt. (Cluley, 2016, ss. 40-41).

Kärnan i photovoice är deltagarledd fotografering. Efter att forskaren har valt ut målgruppen informeras den om tillvägagångssättet/metoden. Forskaren erhåller de lov som behövs. Tillsammans med deltagarna hålls ett idémöte kring projektet och deltagarna får kameror att

använda. Deltagarna får sedan inom en viss tidsram fotografera enligt valt tema, varefter forskaren och deltagarna träffas för att gå igenom och diskutera fotografierna. Efter detta sammanställer forskaren sitt forskningsresultat. (Cluley, 2016, s. 42).

Photovoice har med tiden modifierats av olika forskare att passa just deras forskningsprojekt och photovoice kan i själva verket beskrivas som en anpassningsbar metod. Photovoice kan omarbetas så att metoden passar in i olika samfundskontexter och samarbeten, med ett heterogent fält av deltagare. Photovoice kan också tillämpas för andra ändamål än forskning. Photovoice möjliggör för deltagarna att uttrycka sig visuellt genom bilder, och metoden är därför användbar i fråga om personer som kan ha svårt att uttrycka sig genom det talade språket. Photovoice möjliggör för deltagaren att ge uttryck för sina tankar och känslor på ett mer konkret sätt i jämförelse med mer abstrakta uttryckssätt, vilka eventuellt inte är lika förenliga med tankesätt hos personer med inlärningssvårigheter. (Cluley, 2016, s. 42).

Cluley (2016, s. 42) betonar att photovoice-metoden kan tillämpas på personer med olika grader av intellektuell funktionsnedsättning. Ett exempel på detta är forskning gjord av Heffron, Spassiani, Angell och Hammel (2018). Skribenterna undersökte hur personer med intellektuell funktionsnedsättning upplever sin omgivning, d.v.s. vad som stöder delaktighet och vad som förhindrar delaktighet i omgivningen. Deltagarna i undersökningen utgjordes av 146 personer som bodde i olika stödboenden. Deltagarna fick handledning i användning av digitala kameror för att självständigt kunna fotografera. Dock kunde de även få hjälp av mentorer eller vårdpersonal vid fotosessionerna. (Heffron, Spassiani, Angell, & Hammel, 2018, ss. 382, 384-385).

I den omfattande forskningen indelades resultaten enligt teman såsom hemomgivning, samhällsomgivning, samhällsattityder, ekonomi och samhällelig delaktighet. Inom varje område identifierades olika faktorer som fungerar som stöd eller hinder för delaktighet. Exempelvis kunde det vara frågan om fysiska hinder i form av trappor i hemmiljön som upplevdes för branta, eller regler i gruppboenden som deltagarna ansåg stå som hinder för delaktighet. Skribenternas slutsats är att photovoice kan användas som en delaktighetsfrämjande metod för att stärka den samhälleliga delaktigheten hos personer med intellektuell funktionsnedsättning. Enligt dem kan photovoice överhuvudtaget fungera som en metod för att lyfta fram personers med intellektuell funktionsnedsättning röster och stöda dem till ett liv som de upplever som betydelsefullt. (Heffron et al., 2018, ss. 382, 385-388).

6.2 HYP-metoden

Den s.k. HYP-metoden (*Huomioivaa Yhdessäoloa Päivittäin*, org. HOP, *Hanging Out Program*) utvecklades av den australiensiska talterapeuten och forskaren Sheridan Forster år 2007. Forster arbetade med personer med intellektuell funktionsnedsättning. Hon fäste uppmärksamhet på att personalen inte alltid vågade kommunicera och växelverka med klienter på ett sätt som gav det bästa gensvaret, trots att personalen innehade mycket kunskap. Enligt Forster var inte växelverkan med klienterna något som prioriterades i arbetet. Forster menar att personalen inte heller arbetade för att utveckla kommunikationsmetoder på de enheter hon hade erfarenhet av. Detta resulterade i att hon bestämde sig för att utveckla HYP-metoden. (Forster, [u.å.]).

Personer som har nedsatta kommunikationsfärdigheter löper större risk för socialt utanförskap och att bli ensamma, enligt Forster. Kontaktstunderna med andra människor är ofta korta och en biprodukt av annan verksamhet, såsom hygienskötsel eller matstund. Forster ser HYP-metoden som ett sätt att utveckla nya kommunikationskulturer, stärka social växelverkan och delaktighet. HYP-metoden stöds också av ny forskning, enligt vilken lekfull växelverkan är viktigt med tanke på välbefinnandet och utvecklingen hos sådana personer, vilka endast kan agera i enlighet med de tidigaste färdigheterna. (Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki, 2021).

HYP-metoden är enkel och går ut på att sitta ner tillsammans med klienten och vara i växelverkan med denna. Forster rekommenderar ca 10 minuter för sessionen. Efter interaktionen antecknar vårdaren hur sessionen löpte, och kan med stöd av anteckningarna fortsätta att utveckla kommunikationen med ifrågavarande person. HYP-metoden är ett sätt att lära känna klienter bättre, och kan därför fungera som en grund för personcentrerad planering. HYP-metoden är speciellt användbar då personen inte verkar förstå det talade språket, och växelverkan med personen därför kan kännas utmanande. Forster vill speciellt poängtera involverandet av personer med grava funktionsnedsättningar. Dessa kan enligt Forster i jämförelse med till exempel personer med lindrigare intellektuella funktionsnedsättningar lättare förbigås i kommunikationen, eftersom de har svårt att påbörja och upprätthålla växelverkan. Även en faktor som Forster tar upp är att anställda möjligtvis får en känsla av att de inte arbetar, då de sitter ner för att växelverka med personer som inte kommunicerar med hjälp av talat språk. Detta tankesätt vill alltså Forster frångå. (Forster, [u.å.]). De bägge parterna möts som jämlika parter, och därför anses lekfullhet på ett

betydande sätt stärka samhörighets känslan och delaktigheten (Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki, 2021).

6.3 CFP+-metoden

Forskning visar att främjandet av den sociala delaktigheten hos personer med grava intellektuella funktionsnedsättningar kan upplevas som utmanande på boendeenheter. Det finns ett begränsat fokus på att involvera dessa personer socialt, hitta nya sociala roller och nya fritidsaktiviteter. Detta kan ha många orsaker, såsom ekonomiska eller miljömässiga. Personer med grav intellektuell funktionsnedsättning är generellt beroende av andra människors insatser. Forskning har visat att vårdpersonalen kan uppleva det som utmanande att tillämpa delaktighetsfrämjande principer i fråga om personer med svår intellektuell funktionsnedsättning, eftersom dessa personers begränsningar måste beaktas. CFP+-metoden (*Care for Participation+*) utvecklades som ett sätt att främja delaktigheten hos vuxna personer med svår intellektuell funktionsnedsättning. Metoden omfattar utbildning av vårdpersonalen där man jobbar med vårdpersonalens kunskaper, attityder och tankesätt i fråga om främjandet av delaktighet hos personer med grav intellektuell funktionsnedsättning. (Hanzen, o.a., 2020b, s. 130).

CFP+-metoden kan indelas i sju olika steg. I första steget klarläggs vilken klient man vill jobba med och därefter definieras de aktiviteter i vilka klientens autonomi och självständighet kan stärkas. Man funderar även på hurdana förutsättningar det finns för att utföra aktiviteterna. Detta förs in i ett schema. Sedan jämförs schemat med skriftliga uppgifter som finns tillgängliga om klienten, till exempel i serviceplanen. Informationen borde vara enhetlig och inte motstridig, till exempel i fråga om vad klienten klarar av att uppnå. I andra steget utforskar man önskemål och även eventuella källor till missnöje hos ifrågavarande klient. Saknar hen något exempelvis i form av aktiviteter? I tredje steget funderar man på klientens egna önskemål rörande aktiviteter och diskuterar även med klientens familj och med kolleger. Målen i fråga om aktiviteterna samt klientens roll i det hela definieras. I fjärde steget klarläggs vad som bör göras för att uppnå målet. Det kan ordnas ett idémöte. Det definieras även vilket stöd som klienten behöver. I femte steget får klienten sådan eventuell handledning som behövs för att hen ska uppnå målet. Genom att utveckla nya färdigheter hos klienten förbättras även hens autonomi. I sjätte steget ordnar vårdpersonalen sådant stöd för klienten som behövs för att hen ska uppnå målet. I sjunde steget utvärderar vårdpersonalen resultatet. Kan klienten tolkas vara nöjd med aktiviteterna?

Kan de göras återkommande? Finns det faktorer som motverkar uppnåendet av målet och hur kan dessa faktorer åtgärdas? (Hanzen, o.a., 2020a, s. 6).

CFP+-metoden kan ses som ett sätt för vårdpersonalen att lära känna klienten bättre och förbättra klientens delaktighet. Metoden stärker klientens självstyrning, delaktighet i olika aktiviteter och hjälper att involvera klienten i nya aktiviteter. (Hanzen, o.a., 2020a, ss. 6,13).

6.4 Delaktighetsfrämjande hjälpmedel

Redan i årtionden har forskningen framhåvt nyttan av att använda informations- och kommunikationsteknik (IKT) som stöd för personer med inlärningssvårigheter. IKT har framhävts som ett verktyg som stöder och stärker klientens egenmakt samt läs-, skriv- och räkningskunskaper. Likaså har IKT setts som ett sätt för personer att bli delaktiga i sin omgivning och som möjliggörare av personlig tillväxt, motivation och starkare sociala och kognitiva färdigheter. (Parsons, Daniels, Porter, & Robertson, 2006, ss. 31-32).

Gott kommunikationskunnande inom vården innebär att vårdaren lyckas bygga upp samförstånd med klienten, hans anhöriga och andra vårdkunniga såsom kollegorna med respekt oavsett den andra partens bakgrund eller livssituation. Att kunna tillämpa vårdarbetets etiska principer i sina vårdhandlingar, känna igen olika kommunikationsalternativ och använda dem korrekt i olika situationer. Patient och vårdare använder i sociala kommunikationssituationer verbala och non-verbala metoder. Non-verbala kommunikationen är enligt Syväoja och Iivanainen den viktigare delen eftersom endast under 10% av verbalt uttryck memoreras i minnet. Non-verbala kommunikationsmetoder är miner, grimaser, uppvisandet av bilder och objekt, användning av färger och ritande, att ge ut svarsalternativ och olika hjälpmedelssystem som känner igen ögonrörelser. Språk eller lättläst text är språk som är lätt att förstå, innehållet och strukturen i texten har modifierats så att det väsentliga kommer tydligt fram och betonas. Enkelt språk används ofta av vårdare med klienter som har lindrig eller medelsvår intellektuell funktionsnedsättning. (Syväoja & Iivanainen, 2016, ss. 356-360).

Idag erbjuds personer med intellektuell funktionsnedsättning många alternativ i fråga om teknologiska hjälpmedel. Antalet apparater och applikationer för både barn och vuxna ökar hela tiden. Då man talar om *välståndsteknologi* avser man tekniska lösningar vilka stöder funktionsförmågan och välbefinnandet. Välståndsteknologin innefattar till exempel robotik, mobilapplikationer och säkerhetsanordningar. (Kaija-Kortelainen, Kekäläinen, & Kinnunen, 2019). Ett etablerat begrepp är *e-hälsa*, med vilket det avses social- och hälsovårdstjänster

och informationsöverföring som förverkligas som nätbaserade tjänster eller genom relaterade teknologier. Kännetecknande för e-hälsa är att tjänsterna är skräddarsydda, individualiserade och distansbaserade med möjlighet till kundstöd och service enligt klientens önskemål. E-hälsa kan stöda klienten i till exempel fysiska aktiviteter, självständigt boende och i reduceringen av stressymptom. E-hälsa är ett sätt att stöda klientens hälsa, handlingssätt och delaktighet. Speciellt hos personer med lindrig intellektuell funktionsnedsättning stöder e-hälsa klienten i den sociala och samhälleliga delaktigheten. (Oudshoorn, Frelink, Nijs, & Embregts, 2020, ss. 1166-1167).

Eftersom det hela tiden kommer nya teknologiska hjälpmedel, är det utmanande för vårdpersonalen att hålla sig à jour med utvecklingen. Ofta har vårdpersonalen inte tillräckligt med kunskap för att till fullo kunna vägleda andra. Det är viktigt att komma ihåg att de individuella behoven definierar hur teknologin används, inte tvärtom. Välfärdsteknologins främsta ändamål är att möjliggöra social växelverkan, förbättra livskvaliteten och tryggheten. (Kaija-Kortelainen et al., 2019).

Användningen av digitala tjänster och hjälpmedel har ökat märkbart bland personer med intellektuell funktionsnedsättning. Speciellt hos personer med lindrig intellektuell funktionsnedsättning kan detta märkas genom ökad användning av internet, datorer och smarttelefoner under det senaste årtiondet. (Oudshoorn et al., 2020, s. 1167). Speciellt har antalet mobilapplikationer ökat i specialomsorgen och enligt Kaija-Kortelainen et al. kommer denna trend att fortsätta. Med hjälp av applikationer kan till exempel växelverkan med andra tränas, vilket i sin tur förbättrar livskvaliteten. Med hjälp av mobilapplikationer kan användaren följa med sin hälsa, sömn och aktivitetsnivå. Applikationer erbjuder ett alternativt sätt till att upprätthålla sociala kontakter, och underlättar till exempel då användaren har någon form av rörelsenedsättning. De flesta mobilapplikationer fungerar som spel, vilka stöder lärande, initiativ- och problemlösningsförmåga. Applikationerna fungerar delaktighetsfrämjande och kan enligt Kaija-Kortelainen et al. hjälpa till i att bygga upp välfungerande klientrelationer och skapa starkare gemenskapskänsla. Mobilapplikationer kan också hjälpa till att schemalägga vardagen och lyfta fram användarens egna styrkor och färdigheter. (Kaija-Kortelainen et al., 2019).

Exempel på en applikation som kan användas inom specialomsorgen är Daylio. Daylio är en mobilapplikation som fokuserar på att dokumentera dagliga humöret och prestationer och händelser i dagboksformat. Applikationen jämför tidigare data och användaren får en sammanfattning om humöret och dess svängningar under en viss tidsperiod. (Aspa Palvelut

OY & Aspa Asiantuntijapalvelut OY, [u.å.]). Den finländska kalenderapplikationen MOI (*My Own Interactions*) lämpar sig för både barn och vuxna. I kalendern kan man skriva, rita, föra in fotografier och videor. MOI fungerar således som ett dagligt dokumentationsverktyg. Ett annat dokumentationsverktyg är Notability, i vilken användaren kan rita, skriva och banda in ljudmaterial. I applikationen kan man även sagotera. (Hjärnförbundet, 2022). Vid sagotering berättar en person vad denna tänker på för sagoteraren som sedan skriver ner informationen så noggrant som möjligt. Sagotering kan användas i många olika sammanhang. (Karlsson, 2003, s. 44).

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är stödjande och ersättande kommunikationsmetoder där olika hjälpmedel används för att komplettera ofullständig verbal kommunikation. Olika AKK-hjälpmedel som används är fotografier, bildkort, symboler, piktogram och ritningar. (Carlstedt, 2010). Taktila symboler d.v.s. föremål som är tredimensionella eller texturerade kan komma i fråga om personen har stora behov av stöd i kommunikation eller synnedsättning. Bildkort används exempelvis i den s.k. PECS-metoden, d.v.s. *Picture Exchange Communication System*, som har kommit att användas för att stöda autister i att kommunicera. I utbyte mot en bild kan autisten få önskat föremål eller tillgång till önskad aktivitet. (Lund & Troha, 2008, ss. 719-720). Nu när mobiletelefoner och pekplattor är i stor användning i vardagen för de flesta människor har också flera applikationer gjorts för att stöda funktionsnedsattas kommunikation och dokumentering. De mest använda applikationerna som stöder visuell kommunikation är GoTalkNow, TalkTablet Fi och Chatable. Alla dessa baserar sig på att skapa meningar och uttrycka känslor med hjälp av digitala bildkort, egna eller färdiggjorda fotografier och videor som går att ladda ner individuellt. (Papunet, 2020).

7 Produkt

Förenta Nationernas (FN) konvention om funktionshindrades rättigheter från år 2006 har som målsättning att stöda personers med funktionsnedsättning mänskliga rättigheter och fundamentala friheter. Konventionen lyfter fram rätten till delaktighet i samhället och rätten till information på samma basis för alla människor. I konventionen poängteras dessutom vikten av att utveckla nya informations- och kommunikationsteknologier för att förbättra tillgängligheten med tanke på personer med funktionsnedsättning. (United Nations General Assembly, 2006). Med utgångspunkt i detta beskrivs i examensarbetet en prototyp för

delaktighetsfrämjande kalenderapplikation åt servicetagare. Som följande redogörs för processen bakom produkten och själva produkten.

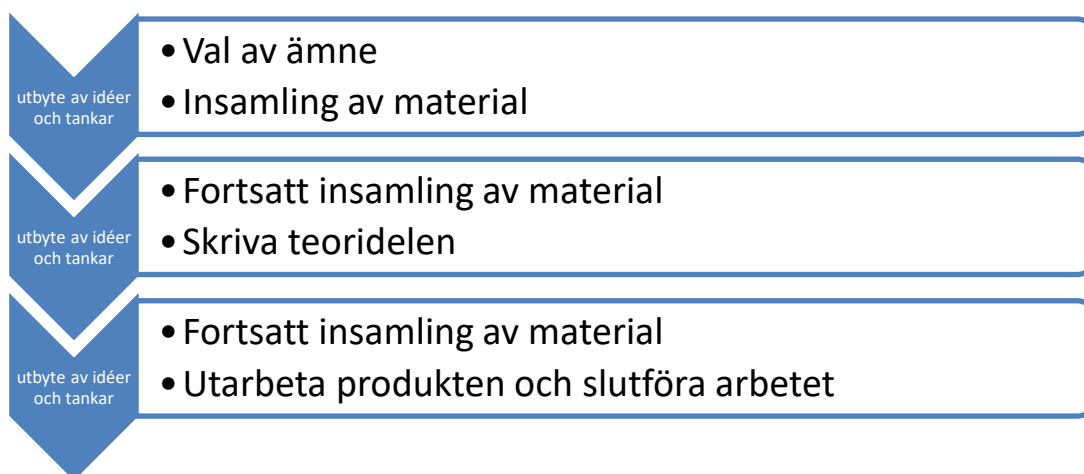
7.1 Funktionellt arbete

En form av examensarbete är det funktionella examensarbetet. Det funktionella examensarbetet resulterar alltid i en slutprodukt. Produkten kan i sin tur användas i arbetslivet. (Vilkka & Airaksinen, 2004, ss. 9, 51). Exempel på produkter kan vara broschyr, video, webbsida eller multimediapresentation (Airaksinen, 2009, s. 8). Vårt examensarbete kan således beskrivas som ett funktionellt arbete, eftersom vår slutprodukt är en prototyp för en digital kalenderapplikation.

Till det funktionella arbetet hör en forskningsrapport där det ingår en beskrivning av hur den konkreta produkten utarbetats, d.v.s. arbetsprocessen. Arbetet kan innehålla en litteraturoversikt, intervju eller enkätundersökning, beroende på ämnet. Skribenten redogör för hur hen samlat in material till produkten och hur den specifika produkten utkristalliserat sig. Forskningsrapporten innehåller även en utvärdering av det egna arbetet och den egna inläringen. I examensarbetet bifogas även själva produkten i den form den finns tillgänglig. (Vilkka & Airaksinen, 2004, ss. 51-56, 65)

7.2 Arbetsprocessen

För att illustrera arbetsprocessen för examensarbetet och utvecklandet av produkten har nedanstående figur (figur 1) skapats. Som följande redogörs för processen.

Figur 1: Arbetsprocessen

Arbetet påbörjades med val av ämne, följt av insamling av material och påbörjandet av det skriftliga arbetet med teoridelen. Längs med processen har insamlandet av material dock fortsatt på grund av en viss upplevd brist på källor, speciellt initialt. För att få mer substans och djup i arbetet har således insamlandet av material fortsatt ganska långt genom processen. Parallellt genom hela processen har en växelverkan med varandra förekommit i form av utbyte av tankar och idéer. Arbetet har uppdelats enligt olika ansvarsområden att fokusera på. Produktidén växte fram så småningom och under processen bollades tankar om olika produkter, innan utvecklandet av en prototyp för en digital kalenderapplikation fastslogs.

I texten har hittills beskrivits bland annat ett urval av delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel som kan tillämpas inom specialomsorgen samt hur vårdaren kan arbeta kring servicetagarnas delaktighet i dokumenteringsprocessen. På basis av informationen i teoriavsnittet och som ett resultat av idémöten har arbetet mynnat ut i en prototyp för digital kalenderapplikation åt servicetagare. Applikationens syfte är att främja servicetagarens delaktighet i olika vardagsaktiviteter och stärka hans delaktighet i dokumenteringsprocessen. Specifikt är tanken att servicetagaren är en aktiv part och dokumenterar självständigt, eller med stöd av vårdare, i applikationen. Valet att utveckla en applikation motiveras med studier som visar att användningen av teknologiska hjälpmedel, såsom applikationer, stöder klienters delaktighet. Speciellt gäller detta personer som har lindrig intellektuell funktionsnedsättning. (Oudshoorn et al., 2020, s. 1167). Eftersom examensarbetet handlar om delaktighetsfrämjande dokumentation, är det naturligt att välja att utveckla en kalenderapplikation i vilken dokumentering sker dagligen.

Forskning visar att det kan vara utmanande för personer med intellektuell funktionsnedsättning att processa information, d.v.s. att strukturera och förstå ny och komplex information. Detta kan vara ett hinder för att lära sig dagliga aktiviteter och företeelser som kräver kognitiv förmåga, såsom att uppfatta tiden och använda sig av sin fantasi. (Kerkhof, o.a., 2017, s. 78). Således torde en satsning på specifikt en kalenderapplikation vara välmotiverat som stöd och hjälpmedel för servicetagaren.

Såsom det tidigare framgått finns det i dag redan flera applikationer för daglig klientdokumentation, såsom MOI (*My Own Interactions*) (Hjärnförbundet, 2022) och Daylio (Aspa Palvelut OY & Aspa Asiantuntijapalvelut OY, [u.å.]). Enligt Kerkhof et al. ökar utbudet av teknologiska applikationer vilka stöder klienten i hans dagliga levnad. Dessa kan samtidigt hjälpa klienten till ökad autonomi. Såsom det tidigare framgått kan daglig

dokumentation också ske manuellt i form av till exempel hälsodagböcker. Dock anser vi att en produkt för elektronisk dokumentation är ett mångsidigare, mer utvecklingsbart och mer personcentrerat alternativ än en motsvarande produkt för manuell dokumentation. Kerkhof et al. (2017, s. 78) konstaterar att teknologin kan stöda klienten i inläringen av dagliga aktiviteter samt i kognitiv inläring över lag, vilket stöder klientens samhällsdeltaktighet.

7.3 Delaktighetsfrämjande digital applikation

Den delaktighetsfrämjande digitala applikationens prototyp som här beskrivs utgår från CFP+-metoden (*Care for Participation+*) som redogjorts för tidigare i detta examensarbete. CFP+-metoden utvecklades alltså för att främja delaktigheten för personer med grav intellektuell funktionsnedsättning. I enlighet med metoden arbetar man i olika steg, där det först definieras vilka aktiviteter som kan stärka den specifika klientens autonomi och delaktighet. (Hanzen, o.a., 2020b, s. 130).

Som tidigare beskrivits jobbar man i CFP+-metoden med en specifik person. Man väljer tillsammans med klienten aktiviteter i vilka klientens autonomi kan stärkas. Det är även viktigt att fundera på vilka möjligheter det finns att genomföra aktiviteterna. Detta förs in i ett schema. Det beaktas även att informationen i schemat är förenligt med informationen i klientens serviceplan. Klientens egna önskemål på aktiviteter ska också tas hänsyn till. Aktiviteterna får vara regelbundet förekommande, helt nya eller sådana som utövas oregelbundet. Även klientens familj och anhöriga kan gärna involveras. Då aktiviteterna specificeras, funderar man också på hur stort stöd klienten behöver för att genomföra aktiviteterna och sedan definieras målsättningarna för aktiviteterna. Aktiviteterna kan leda till att klienten utvecklar nya färdigheter, eller stärker de färdigheter som hen redan har. Processen utmynnar i en utvärdering av resultatet. (Hanzen, o.a., 2020a, ss. 6,13). Det är enligt Kerkhof et al. (2017, s. 82) rekommendabelt att de specifika målsättningarna förs in i serviceplanen, och personalen jobbar sedan i enlighet med målsättningarna.

Således kunde personalen i Kårkulla samkommun tillsammans med en specifik servicetagare sätta sig ner för att fundera ut vilka delaktighetsfrämjande aktiviteter som man vill arbeta kring. I denna process involveras möjligtvis även servicetagarens anhöriga. Vilka aktiviteter tycker servicetagaren själv om och är aktiviteterna realistiskt genomförbara? Krävs det mycket stöd för servicetagaren? Då aktiviteterna definierats förs de in i applikationen, för att

sedan i samband med varje session dokumenteras. Efter en lämplig tid utvärderas resultatet, och då kan den dagliga dokumentationen i applikationen fungera som ett stöd. Fungerar just dessa aktiviteter bra som delaktighetsfrämjande aktiviteter, eller bör de omarbetas på något sätt? Detta torde tas ställning till. Applikationen torde fungera som ett verktyg för delaktighetsfrämjande daglig dokumentation, i och med att avsikten är att servicetagaren, med möjlig assistans av vårdaren, dagligen dokumenterar i applikationen. Dokumentationen i applikationen kan även fungera som ett stöd för Kårkulla samkommuns personals dokumentation i Abilita-programmet.

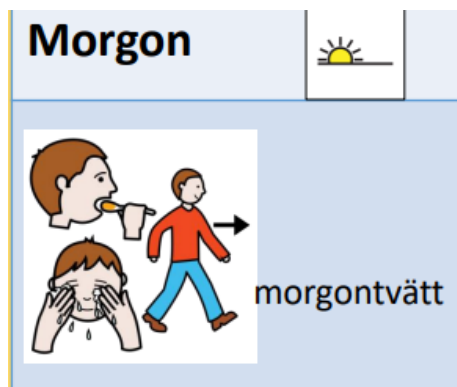
Enligt den s.k. *The Matching Person to Technology*-modellen (MPT) finns det vissa kriterier för en bra e-hälsoprodukt. Det är viktigt att beakta och bedöma hur den specifika klienten med sina egenskaper, miljömässiga faktorer samt produktens funktioner fungerar tillsammans. MPT lyfter fram individanpassad planering och produktdesign samt utvärdering av hur produkten passar den specifika klienten. Produkten ska utgå från klientens behov och önskemål och anpassas till klientens närmiljö. Produktens funktioner ska möta klientens behov. Om produkten är tillräckligt finlipad för just den specifika klienten, är enligt Oudshoorn et al. (2020, s. 1167) klienten mer benägen att använda och dra nytta av produkten. Resultatet kan vara förbättrad livskvalitet. Utgående från detta kunde det utvecklas en kalenderapplikation som är flexibel och anpassningsbar för användning med tanke på servicetagare med varierande diagnoser och olika grader av intellektuell funktionsnedsättning. Till exempel borde detta beaktas i fråga om den visuella utformningen, såsom möjligheter att använda olika färger, fonter och fontstorlekar. Färger kunde även fungera som visuella markörer för olika ändamål.

Utgående från den teoretiska delen i arbetet har ett visuellt förslag utarbetats för hur kalenderapplikationen kunde se ut i fråga om ingångssida och sida för en specifik aktivitet för en fiktiv servicetagare vid namn Kalle. Förslaget framställs i bilaga 2. Dessutom förtydligas detta kapitel genom urklipp ur de två sidorna i applikationen.

Forskning har visat att användning av specifika färger kan ha en viss inverkan på klientens lärande. Enligt Omar och Bidin har färger en stor betydelse i inläringen hos autister, eftersom autister generellt tar till sig intryck genom att visualisera. Enligt skribenterna är autister visuellt starka och reagerar snabbare på färger än på språkliga uttryck. Autistiska barn har visat sig titta mer på färger än på former. I inläring har speciellt färgerna gult, blått och grönt alternativt färgöverlägg visat sig vara effektiva för att förbättra koncentration och

läsande. (Omar & Bidin, 2015, ss. 993, 995). Utgående från denna information används i det visuella förslaget blått och gult som bakgrundsfärger.

Många personer med intellektuell funktionsnedsättning har behov av stöd i fråga om kommunikation. På grund av funktionsnedsättningen förhindras helt eller delvis utvecklingen av funktionellt tal. För dessa personer är det viktigt att sätta in AKK-metoder i ett så tidigt skede som möjligt i utvecklingen. (Light, McNaughton, & Caron, 2018, s. 26). Det kan således vara frågan om användning av symboler, föremål eller skrivet språk (Johnston, Nelson, Evans, & Palazolo, 2003, s. 86). Ett exempel på hur skrivet språk kan kombineras med bildsymboler illustreras i urklippet nedan (figur 2), taget från ingångssidan. Att det är morgon förtydligas genom en bild som föreställer en uppgående sol. Bilderna är tagna ur Papunets bildbank med syfte att främja delaktighet hos personer med talsvårighet samt andra människor som behöver stöd i kommunikation, lärande och förståelse. (Papunet.net). Aktiviteten, servicetagarens morgontvätt, förtydligas genom en bild för den specifika aktiviteten.

Figur 2: urklipp ur ingångssida i appen

Enligt Holyfield et al (2020) har forskning påvisat att personer med intellektuell funktionsnedsättning lättare kan tillämpa kommunikationshjälpmedel och teknologi genom andra modaliteter än enbart funktionellt tal. Holyfield et al nämner *Visual Scene displays*, som är bilder eller fotografier till vilka det kopplats röstklipp. Då klienten trycker på specifika punkter aktiveras röstklippet. Enligt Holyfield et al har man kunnat påvisa att klienter som använt sig av detta visat mera kommunikativa färdigheter, eftersom antalet växelverkningar klient och vårdare emellan i undersökningen ökade. (Holyfield, o.a., 2020, ss. 129-130). Johnston, Nelson, Evans och Palazolo (2003, s. 86) menar att speciellt visuellt stöd kan förbättra både den mottagande och uttryckande kommunikationen. Vidare påpekar Lund och Troha (2008, s. 720) att forskning tyder på att autister lär sig bättre genom visuella

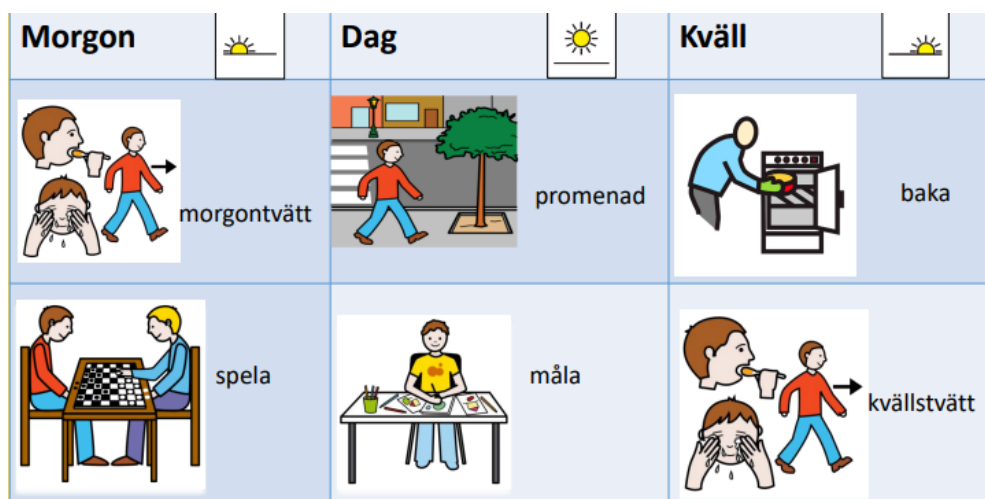
än auditiva stimuli. Mot denna bakgrund anser vi att applikationen kunde stöda olika alternativa sätt att uttrycka sig. Servicetagaren borde kunna både skriva, använda bilder, banda in röstklipp, fotografera och filma. Till exempel framhäver Photovoice-metoden klientens egen aktivitet genom att uppmuntra klienten att i mån av möjligt själv, eller med hjälp av en stödperson, fotografera (Cluley, 2016, s. 42). Servicetagarens delaktighet torde stödjas genom att uppmuntra hen till att själv dokumentera i applikationen dagligen – enligt egna förutsättningar och stödd av vårdare.

Som tidigare konstaterats har användningen av smarttelefoner ökat bland personer med lindrigare former av intellektuell funktionsnedsättning (Oudshoorn et al., 2020, s. 1167) och speciellt har det skett en ökning i antalet mobilapplikationer utvecklade med tanke på klienter inom specialomsorgen (Kaija-Kortelainen et al., 2019). I en undersökning av Lancioni et al. (2020) utvärderades mobilapplikationer med syfte att stöda klienter inom specialomsorgen i att självständigt genomföra dagliga aktiviteter. Målgruppen var personer med lindrig intellektuell funktionsnedsättning. Från att ha haft svårigheter i att komma ihåg och genomföra olika dagliga aktiviteter lärde sig klienterna med hjälp av applikationen att självständigt klara av aktiviteterna. Enligt skribenterna kan en smarttelefonsapplikation vara ett användbart verktyg speciellt för personer med lindrig intellektuell funktionsnedsättning. Skribenterna konstaterar även att applikationen i undersökningen hjälpte målgruppen att stärka sitt sociala engagemang och förbättra sin sociala status. Applikationen var således delaktighetsfrämjande. I och med att personerna i undersökningen använde applikationen i smarttelefonen, var tekniken bärbar och därför praktisk att använda i många olika sammanhang. Användning av smarttelefoner konstaterades vidare vara något neutralt, eftersom smarttelefoner idag är allmänt använda i motsats till andra hjälpmedel som kan upplevas som stämplande. (Lancioni, o.a., 2020, ss. 431-432, 436). På basis av dessa uppgifter föreslås att applikationen kunde användas även i smarttelefoner eller andra portabla apparater. Om servicetagaren ges möjlighet att självständigt, eller delvis självständigt, använda applikationen, är det också viktigt att hen lätt kommer åt applikationen.

Forskning lyfter fram *touchscreen*-tekniken som ett bra alternativ i fråga om applikationer för både personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som drabbats av demens, eftersom den är användarvänlig (Kerkhof, o.a., 2017, s. 78). Kerkhof et al. konstaterar att anpassade pictogram kan vara användbara i applikationer med avseende på personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett annat alternativ är fotograferade bilder, om dessa passar klienten bättre. Dagens aktiviteter kan presenteras i en aktivitetsöversikt.

Även symboler kan användas för teckenspråk, och olika färger för att särskilja till exempel veckodagar. Om information inkluderas om klientens vårdare för specifika arbetsskift, kan de presenteras genom användning av olika färger för att särskilja arbetsturer. Kerkhof et al. lyfter fram fördelen med att låta applikationen vara kopplad till en molndatabas, vilket möjliggör användning av applikationen var som helst. Kerkhof et al. påpekar också att det är viktigt att involvera klienterna i framställningsprocessen, till exempel i form av intervjuer, frågeformulär och som testare av applikationen i dess olika skeden (Kerkhof, o.a., 2017, ss. 81-84).

I exemplet nedan (figur 3) finns ett urklipp ur applikationens ingångssida med en tänkbar aktivitetsöversikt. Bilderna är tagna från Papunet. Dagens aktiviteter särskiljs genom olika kolumner för morgon, dag och kväll, dessutom förtydligade genom bildsymboler. De olika aktiviteterna presenteras genom bild och text. Då användaren klickar på en specifik aktivitet, öppnas en egen aktivitetsvy, där dokumentationen sker.

Figur 3: aktivitetsöversikt i appen

I Kerkhofs et al. (2017, s. 85) forskning fick både klienter och vårdare utvärdera användningen av en kalenderapplikation. Det konstaterades att kalenderapplikationen gav användarna struktur i dagen och klienterna fick mer sinnesro då de såg dagens aktiviteter samlade på ett ställe. Klienterna tog även mer initiativ till att utföra aktiviteterna, då de var färdigt införda i dagens schema.

Här följer en sammanfattning av det visuella innehållet i den digitala kalenderapplikationen. I ingångssidan finns bild på servicetagaren och dagens datum. De på förhand utvalda aktiviteterna framställs i kronologisk ordning tillsammans med visuellt tydliggörande bilder.

I ingångssidan presenteras även servicetagarens vårdare för ifrågavarande dag. Ord och texter kan förtydligas med hjälp av symboler, till exempel avspeglade tiden på dygnet. En möjlig tänkbar funktion för applikationen är ”vårdarinfo”, där vårdare genom korta chattmeddelanden kan informera varandra rörande servicetagarens vård den ifrågavarande dagen. Detta kunde vara en kanal för små dagliga meddelanden, såsom exempelvis ”Kom ihåg Kalles tandläkare kl. 14”. Detta inspireras av upplägget i den tidigare nämnda ”Ask Health Diary” som tidigare presenterades i kapitlet om hälsodagböcker. (McPherson et al., 2016, ss. 360, 362). Och eftersom den tidigare nämnda MPT-modellen lyfter fram individ- och närmiljöanpassad design (Oudshoorn et al., 2020, s. 1167), torde det också finnas spelrum för en viss spontanitet, d.v.s. möjlighet att lägga till aktiviteter utöver de redan fastslagna. Därmed har i den visuella bilden en ”+ lägg till aktivitet”-funktion inkluderats i applikationens ingångssida.

Klickar man på specifik aktivitet i ingångssidan öppnas en aktivitetsvy, i vilken man kan dokumentera med text, symboler, fotografier, videon, röstklipp och genom att rita. Detta illustreras i urklippet (figur 4) nedan, taget från en tänkbar aktivitetsvy. Bilderna är tagna från Papunet samt de fotograferade bilderna från Microsoft 365 Arkivbilder. Syftet med val av bild var att illustrera en person med intellektuell funktionsnedsättning som målar samt hans vårdare. Eftersom detta är en prototyp är detta endast ett exempel och i verkligheten skulle personen vara en av Kårkulla samkommuns servicetagare och vårdaren en av Kårkulla samkommuns anställda. I applikationen har servicetagaren själv dokumenterat om sin aktivitet, att måla. Även användning av symboler har möjliggjorts, i detta fall en glad emoji. Dokumentering har också skett genom fotografering, då servicetagarens vårdare i detta fall assisterat. I balken nere i vänstra hörnet finns ytterligare ikoner för att lägga till fotografier, ljud, videoinspelningar eller för att rita.

Figur 4: urklipp ur aktivitetsvy i appen

Målet för användning kunde vara att servicetagaren med hjälp av vårdare varje dag, eller åtminstone regelbundet, dokumenterar i applikationen. Alla införda aktiviteter behöver som konstaterats inte utföras dagligen. Dokumentationen i applikationen torde kunna användas för att utvärdera hur de utvalda, delaktighetsfrämjande aktiviteterna fungerat. Genomförandet av detta är i enlighet med CFP+-metoden, med målet att stöda och främja servicetagarens delaktighet. (Hanzen, o.a., 2020b, s. 130). Daglig användning av applikationen kunde också ses som en daglig kommunikationsstund tillsammans med klienten i enlighet med den tidigare beskrivna HYP-metoden, vilken som konstaterats rekommenderar en ca 10 minuter lång interaktionsstund med klienten varje dag (Forster, [u.å.])

8 Avslutande diskussion

Det har varit en lärorik och intressant process att skriva detta examensarbete. Vi upplever att vi lärt oss mycket nytt om delaktighetsfrämjande dokumentation, metoder och hjälpmedel speciellt i specialomsorgskontext. Kunskap har inhämtats om delaktighet som begrepp och om Kårkulla samkommuns verksamhet. Då arbetet inleddes med Kårkulla samkommun som uppdragsgivare stod det klart att arbetet skulle handla om modeller eller arbetssätt för delaktighetsfrämjande dokumentation inom specialomsorgen. Vi visste givetvis inte hur arbetet skulle utforma sig längs med vägen och ej heller att arbetet skulle mynna ut i en produkt i form av en digital kalenderapplikation åt servicetagare.

Processen startades alltså genom insamlande av material kring ämnet. Som forskningsfrågor i examensarbetet utkristalliserade sig dessa: vilka delaktighetsfrämjande metoder och hjälpmedel kan användas inom specialomsorgen? Hur kan man arbeta kring servicetagarens delaktighet i dokumentationen?

Forskningsfrågorna har besvarats till en stor del genom de vetenskapliga artiklarna som hittats genom databasvärden Ebscohost och delvis också genom annat material. I arbetet redogörs för tre olika metoder som ansetts vara speciellt relevanta med tanke på att stöda personens med intellektuell funktionsnedsättning delaktighet samt vilka även kan anknytas till dokumentationsprocessen: Photovoice, HYP-metoden och CFP+-metoden. I fråga om hjälpmedel har bland annat kunnat konstateras att det inom specialomsorgen används AKK som bland annat inkluderar användning av bilder och tecken (Carlstedt, 2010). Det finns idag även en hel del digitala hjälpmedel och applikationer inom specialomsorgen som stöder

klienten i kommunikationen och i att främja klientens delaktighet (Kaija-Kortelainen et al., 2019). Det har utgivits gott om internationell forskning i fråga om personer med intellektuell funktionsnedsättning och digitala hjälpmedel, vilket kan konstateras efter specifikt sökande i databasvärden EbscoHosts digitala artikelsamlingar.

Vid sökning av material för att besvara den andra forskningsfrågan, om hur man kan arbeta kring servicetagarens delaktighet i dokumentationen, framkom ganska snart vissa begränsningar. Det visade sig vara svårt att hitta material specifikt kring intellektuell funktionsnedsättning och dokumentation, speciellt med tanke på hur delaktighet hos personer med intellektuell funktionsnedsättning kan främjas i denna process. Trots många sökningar i bibliotekskataloger, på nätet och särskilt i databasvärden EbscoHosts samlingar har resultatet varit ganska begränsat. Därmed efterlyses mer forskning i detta ämnesområde både nationellt och internationellt sett. Värdefull information har dock hittats specifikt i utbildningsmaterialet publicerat inom ramarna för det nationella Kansa-Koulu III projektet (2020–2021). Ett av projektets teman var delaktighetsfrämjande dokumentation. (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2021b) Projektet riktades till socialvården generellt och utbildningsmaterialet har därför inte fokus specifikt på specialomsorgen.

I takt med att arbetet framskred uppstod funderingar alltmer kring utvecklandet av en egen produkt för Kårkulla samkommuns servicetagare. Tankarna styrdes alltmer emot att utveckla en digital produkt. Enligt uppgifter från Kårkulla samkommun använder servicetagarna vissa digitala hjälpmedel. Personalen dokumenterar däremot i det digitala programmet Abilita. (personlig kommunikation med ansvarig handledare på Närboda-Nygränd serviceenhet 2.2.2022). Sökningar i Ebscohost visade att det finns många vetenskapliga artiklar kring intellektuell funktionsnedsättning och digitala hjälpmedel, vilket stödde våra tankar. I forskningen framhävs dessutom de digitala hjälpmedlen som delaktighetsfrämjande för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det konstateras att antalet digitala hjälpmedel och applikationer ständigt ökar (Kaija-Kortelainen et al., 2019), och i dags dato finns det i användning även digitala kalenderapplikationer för specialomsorgen, såsom Daylio (Aspa Palvelut OY & Aspa Asiantuntijapalvelut OY, [u.å.]) och MOI (Hjärnförbundet, 2022).

Eftersom detta examensarbete handlar om delaktighetsfrämjande dokumentation inom specialomsorgen, var det sist och slutligen naturligt att börja tänka kring utvecklandet av en digital kalenderapplikation för servicetagare i Kårkulla samkommun. Tanken är att denna produkt delvis främjar servicetagarnas delaktighet i dagliga aktiviteter och delvis främjar

deras delaktighet i den dagliga dokumentationen. Produkten kan även ses som en kombinerad syntes av båda forskningsfrågorna.

Då man tänker sig att en specifik servicetagare dokumenterar i applikationen, planeras detta i enlighet med CFP+-metoden, som i sin korthet utförs i form av projekt där olika delaktighetsfrämjande aktiviteter för specifika klienter inom specialomsorgen planeras, utförs och utvärderas. (Hanzen, o.a., 2020a, s. 6) Dokumentationen i vår applikation kunde även ses som en daglig delaktighetsfrämjande session av växelverkan i enlighet med HYP-metoden (Forster, [u.å.]). Dokumentationen i applikationen sker genom att skriva text, använda symboler, rita, fotografera, banda in röstklipp och videor. Servicetagaren ses som en aktiv part som i mån av möjlighet dokumenterar själv i applikationen, alternativt stödd av vårdaren. Speciellt möjligheten att fotografera poängteras i Photovoice-metoden, vars kärna är deltagarledd fotografering (Cluley, 2016). Dessutom har det enligt personlig kommunikation visat sig att servicetagare i Kårkulla redan nu använder sina mobiltelefoner för att fotografera (personlig kommunikation med enhetschefen på Närboda-Nygränd serviceenhet 18.3.2022).

Prototypen för den digitala kalenderapplikationen som presenteras i detta arbete har utvecklats på basis av den forskning som använts. Prototypen presenteras i bilaga 2 i form av två visuella bilder av hur sidorna i applikationen kunde se ut. Som förslag på fortsatt utveckling föreslås att Kårkulla initierar samarbete med en digital tillverkare för att ta fram en digital applikation för servicetagarnas dagliga dokumentering. En dylik applikation kunde fungera som ett hjälpmedel för att både stärka servicetagarnas delaktighet i den dagliga dokumentationen och som ett sätt att främja servicetagarnas delaktighet generellt. Förhoppningsvis kan detta examensarbete även fungera som en informations- och inspirationskälla för alla som arbetar med personer med intellektuell funktionsnedsättning, men även för andra människor som har någon form av anknytning till personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

9 Litteraturförteckning

- Airaksinen, T. (den 23 01 2009). Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen. Hämtat från <https://rb.gy/2ixtsu> den 23 03 2022
- ALLEA – All European Academies. (2018). Den europeiska kodexen för forskningens integritet: reviderad utgåva. Hämtat från <https://rb.gy/5hf5o0> den 21 02 2022
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Aspa Palvelut OY & Aspa Asiantuntijapalvelut OY. ([u.å.]). *Oman mielialan tunnistamiseen apua älylaitteen sovelluksista*. Hämtat från Aspa: <https://www.aspa.fi/oman-mielialan-tunnistamiseen-apua-alylaitteen-sovelluksista/> den 19 03 2022
- Björvell, C. (2015). *Sjuksköterskans journalföring och informationshantering*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Carlstedt, L. A. (2010). *Konduktiivinen opetus - kohti kokonaista koulupäivää*. Lahti: Esa Print.
- Cluley, V. (2016). Using photovoice to include people with profound and multiple learning disabilities in inclusive research. *British Journal of Learning Disabilities*, 39-46. doi:10.1111/bld.12174
- De Groot, K., Paans, W., De Veer, A., & Francke, A. (2017). Knelpunten bij verslaglegging door verpleegkundigen en verzorgenden [Barriers in nursing documentation]. *Tijdschrift voor verpleegkundigen*, 34-36. Hämtat från <https://postprint.nivel.nl/PPpp6683.pdf> den 15 02 2022
- De Groot, K., Sneep, E. B., Paans, W., & Francke, A. L. (2021). Patient participation in electronic nursing. *BMC Nursing*, 10. doi:10.1186/s12912-021-00590-7
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsobjekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Egidius, H. (2022). *Empowerment*. Hämtat från Psykologiguiden: <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=Empowerment> den 21 01 2022
- Eldh, A. C. (2018). *Delaktighet och patientmedverkan*. Lund: Studentlitteratur.
- Eldh, A. C. (2019). Delaktighet. i F. Friberg, & J. Öhlen (Red.), *Omvårdnadens grunder: perspektiv och förhållningssätt* (ss. 565-584). Lund: Studentlitteratur. Hämtat den 21 01 2022
- Eriksson, S. (2008). Erot, erilaisuus ja elinolot: vammaisten arkielämää ja itsemäärääminen. *Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3*. Hämtat från <https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/kehitysvammaliiton-tutkimuksia-3.pdf> den 21 01 2022

- FDUV. ([u.å.]). *Vad är intellektuell funktionsnedsättning?* Hämtat från FDUV: <https://www.fduv.fi/sv/information/intellektuellfunktionsnedsattning/> den 22 03 2022
- Finlands grundlag 731/1999. (u.d.). Hämtat från <https://www.finlex.fi> den 25 01 2022
- Forsberg, C., & Wengström, Y. (2020). *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Forster, S. ([u.å.]). *Sheridan Forster: attentive engagement*. Hämtat från Hanging Out Program (HOP): <https://sheridanforster.com.au/services/hanging-out-program-hop/> den 24 03 2022
- Hallberg, U., & Hallberg, L. R.-M. (2018). *Delaktighet för personer med funktionsnedsättningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanzen, G., van Nispen, R. M., Vlaskamp, C., Korevaar, E. L., Waninge, A., & van der Putten, A. A. (den 16 04 2020a). Improving the participation of adults with visual and severe or profound intellectual disabilities: a process evaluation of a new intervention. *BMC Health Services Research*, 1-15. doi:10.1186/s12913-020-05161-1
- Hanzen, G., Waninge, A., van Nispen, R. M., Vlaskamp, C., Post, W. J., & van der Putten, A. A. (den 16 07 2020b). Intervention effects on professionals' attitudes towards the participation of adults with visual and severe or profound intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 129-139. doi:10.1111/jar.12792
- Heffron, J. L., Spassiani, N. A., Angell, A. M., & Hammel, J. (2018). Using Photovoice as a participatory method to identify and strategize community participation with people with intellectual and developmental disabilities. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 382-395. doi:<https://doi.org/10.1080/11038128.2018.1502350>
- Hjärnförbundet. (2022). *Sovellukset*. Hämtat från Kommunikaatiokeskus: <https://rb.gy/b3rjpo> den 29 01 2022
- Holyfield, C., Light, J., McNaughton, D., Caron, J., Drager, K., & Pope, L. (2020). Effect of AAC technology with dynamic text on the single-word recognition of adults with intellectual and developmental disabilities. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 129-140. doi:10.1080/17549507.2019.1619836
- Inclusion Europe. (u.d.). *Empowerment of people with complex support needs: report*. Brussels: Inclusion Europe. Hämtat från <https://rb.gy/v0l7r5> den 19 03 2022
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 8 7 2021). *Dokumentationsanvisningar för socialvården*. Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd: <https://thl.fi/sv/web/informationshantering-inom-social-och-halsovarden/dokumentation/dokumentationsanvisningar-for-socialvarden> den 24 01 2022
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 02 03 2022). *Avgifter för specialomsorgen*. Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd: <https://thl.fi/sv/web/handbok->

om-funktionshinderservice/stod-och-service/klientavgifter/avgifter-for-specialomsorgen den 06 04 2022

- Johnston, S., Nelson, C., Evans, J., & Palazolo, K. (2003). The Use of Visual Supports in Teaching Young Children with Autism Spectrum Disorder to Initiate Interactions. *Augmentative and Alternative Communication*, 86-103. doi:10.1080/0743461031000112016
- Kaija-Kortelainen, M., Kekäläinen, H., & Kinnunen, A. (den 24 10 2019). *Hyvinvointiteknologiaa vammaistyöhön*. Hämtat från Kehitysvammaliitto: <https://ketju-lehti.fi/aiheet/tekniikka/hyvinvointiteknologiaa-vammaistyohon/> den 10 02 2022
- Kantapalvelut. ([u.å.]). *Funktioner enligt fas 2 inom socialvården*. Hämtat från Kanta: <https://rb.gy/xo9bfo> den 15 03 2022
- Kantapalvelut. (den 09 09 2021). *Kunduppgiftslagen - övergångstider och etappindelning*. Hämtat från Kanta: <https://www.kanta.fi/sv/professionella/kunduppgiftslagen-overgangstider-och-etappindelning> den 23 02 2022
- Kantapalvelut. (den 01 02 2022). *Hur kunduppgiftslagen påverkar Kanta-tjänsterna*. Hämtat från Kanta: <https://www.kanta.fi/sv/professionella/kunduppgiftslagen-och-kanta-tjansterna> den 13 03 2022
- Karlsson, L. (2003). *Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. PS-kustannus.
- Kerkhof, Y. J., den Ouden, M. E., Soeteman, S., Scholten, A., Allouch, S. B., & Willems, C. G. (2017). Development of a memory application for structuring and supporting daily activities of clients with intellectual disabilities. *Technology and Disability*, 77-89. doi:10.3233/TAD-160164
- Kim, J., & Kwon, M. (2018). Effects of mindfulness-based intervention to improve task performance for children with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 87-97. doi:10.1111/jar.12333
- Kivistö, M., & Hokkanen, L. (2021). Asiakaskansalaisuus vammaissovassioalityössä. i A. Teittinen, M. Kivistö, M. Tarvainen, & S. Hautala (Red.), *Vammaiset ihmiset kansalaisina* (ss. 169-202). Tampere: Vastapaino. Hämtat den 21 01 2022
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Kårkulla samkommun. ([2022]). *Servicetagare*. Hämtat från Kårkulla samkommun: <https://karkulla.fi/var-verksamhet/servicetagare/> den 03 03 2022
- Kårkulla samkommun. ([u.å.]). *Kvalitet och utveckling*. Hämtat från <https://karkulla.fi/var-verksamhet/expert-och-utvecklingscentret/kvalitet-och-utveckling/> den 29 01 2022
- Kårkulla samkommun. (2017). *Vision och mission*. Hämtat från Kårkulla samkommun: <https://karkulla.fi/var-verksamhet/vision-mission/> den 24 01 2022

- Kårkulla samkommun. (2018). Vad är PCP? *Kårkulla samkommun*. Hämtat från www.karkulla.fi den 01 02 2022
- Kårkulla samkommun. (2021a). Servicetagarstrategi 2022-2025 och handlingsprogram med målsättningar. *Kårkulla samkommun*. Hämtat från www.karkulla.fi den 04 02 2022
- Kårkulla samkommun. (den 22 12 2021b). *Ändring av begrepp från brukare till servicetagare*. Hämtat från Kårkulla samkommun: <https://karkulla.fi/andring-av-begrepp-fran-brukare-till-servicetagare/> den 24 01 2022
- Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda 519/1977. (u.d.). Hämtat från <https://www.finlex.fi> den 25 01 2022
- Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000. (u.d.). Hämtat från www.finlex.fi den 25 01 2022
- Lag om klienthandlingar inom socialvården 254/2015. (u.d.). Hämtat från www.finlex.fi den 24 01 2022
- Lag om patientens ställning och rättigheter 785/1992. (u.d.). Hämtat från www.finlex.fi den 25 01 2022
- Lag om service och stöd på grund av handikapp 380/1987. (u.d.). Hämtat från www.finlex.fi den 25 01 2022
- Lag om tolkningstjänst för handikappade personer 133/2010. (u.d.). Hämtat från www.finlex.fi den 25 01 2022
- Lancioni, G. E., Singh, N. N., O'Reilly, M. F., Sigafoos, J., Alberti, G., Chiariello, V., & Carrella, L. (2020). Everyday Technology to Support Leisure and Daily Activities in People with Intellectual and Other Disabilities. *Developmental Neurorehabilitation*, 431-438. doi:10.1080/17518423.2020.1737590
- Light, J., McNaughton, D., & Caron, J. (2018). New and emerging AAC technology supports for children with complex communication needs and their communication partners: State of the science and future research directions. *Augmentative and alternative communication*, 26-41. doi:10.1080/07434618.2018.1557251
- Lindkvist, A.-M. (den 13 09 2014). Personer med utvecklingsstörning skapar och utövar sitt sociala medborgarskapsfält kring delaktighet. Helsingfors, Finland. Hämtat från https://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/MaWre_Rapport_1_2014_A_M_Lindqvist_10_09_2014_FINAL.pdf den 29 01 2022
- Lund, S. K., & Troha, J. M. (2008). Teaching Young People who are Blind and have Autism to Make Requests Using a Variation on the Picture Exchange Communication System with Tactile Symbols: A Preliminary Investigation. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 719-730. doi:10.1007/s10803-007-0439-4
- Malmö universitet. (den 17 12 2021). *Sökguide för fördjupningsarbetet T4*. Hämtat från Sökguider från biblioteket: <https://libguides.mau.se/socarbyra/sokteknik> den 18 02 2022

- McPherson, L., Ware, R. S., Carrington, S., & Lennox, N. (2016). Enhancing Self-Determination in Health: Results of an RCT of the Ask Project, a School-Based Intervention for Adolescents with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 360-370. doi:10.1111/jar.12247
- Medibas. (den 04 02 2021). *Intellektuell funktionsnedsättning*. Hämtat från Medibas: <https://medibas-se.ezproxy.novia.fi/handboken/kliniska-kapitel/pediatrik/tillstand-och-sjukdomar/utvecklingshamning/intellektuell-funktionsnedsattning> den 12 02 2022
- Molin, M., & Gustavsson, A. (2019). Delaktighet: ideologi och teori. i L. Söderman, & M. Nordlund (Red.), *Omsorgsboken* (ss. 261-272). Stockholm: Liber. Hämtat den 21 01 2022
- Nguyen, M., Lennox, N., & Ware, R. (2014). Hand-held health records for individuals with intellectual disability: a systematic review. *Journal of intellectual disability research*, 1172-1178. doi:10.1111/jir.12104
- Niskanen, T., & Kari, O. ([2021]). *Kasvun ja osallisuuden edistäminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Nylander, L. (2019). *Vuxna med intellektuell funktionsnedsättning i psykiatrin*. Stockholm: Gothia fortbildning.
- Omar, S., & Bidin, A. (2015). The Impact of Multimedia Graphic and Text with Autistic Learners in Reading. *Universal Journal of Educational Research*, 989-996. doi:10.13189/ujer.2015.031206
- Oudshoorn, C. E., Frelink, N., Nijs, S. L., & Embregts, P. J. (2020). eHealth in the support of people with mild intellectual disability in daily life: A systematic review. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 1166-1187. doi:10.1111/jar.12758
- Papunet. (den 12 12 2020). *Kommunikationshjälmat iPadiin*. Hämtat från Papunet.net: <https://papunet.net/tietoa/kommunikointihjelmat-ipadiin> den 03 03 2022
- Papunet. (2021). *Kommunikation med bilder*. Hämtat från Papunet: <https://papunet.net/svenska/information/kommunikation-med-bilder> den 14 02 2022
- Papunet.net. (u.d.). Hämtat från www.papunet.net den 21 04 2022
- Parsons, S., Daniels, H., Porter, J., & Robertson, C. (2006). The use of ICT by adults with learning disabilities in day and residential services. *British Journal of Educational Technology*, 31-44. doi:10.1111/j.1467-8535.2005.00516.x
- Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Phase, R. (2022). *Empowerment Through Assistive Technologies*. Hämtat från DO-IT: Disabilities, Opportunities, Internetworking and Technology: <https://www.washington.edu/doit/empowerment-through-assistive-technologies?msclkid=24cf95f3a78211eca5b392642f1e4ed0> den 16 02 2022

- Sandman, L. (2019). Etik. i *Omvårdnadens grunder: perspektiv och förhållningssätt* (ss. 259-279). Lund: Studentlitteratur. Hämtat den 21 01 2022
- Shoostari, S., Temple, B., Waldman, C., Abraham, S., & Ouellette-Kuntz, H. L. (2017). Stakeholders' Perspectives towards the Use of the Comprehensive Health Assessment Program (CHAP) for Adults with Intellectual Disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 672-683. doi:10.1111/jar.12261
- Social- och hälsovårdsministeriet. ([u.å.]). *Främjande av delaktighet*. Hämtat från Social- och hälsovårdsministeriet: <https://stm.fi/sv/delaktighet> den 21 01 2022
- Social- och hälsovårdsministeriet. (den 12 05 2017). *Ändringar i specialomsorgslagen*. Hämtat från Social- och hälsovårdsministeriet: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79887/ESI2017_kehitysvammalaki-selko-sv.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 01 02 2022
- Soite. (u.å.). *Specialomsorger om utvecklingsstörda*. Hämtat från Soite: https://www.soite.fi/sv?page_id=kehitysvammaisten_esityshuolto den 06 04 2022
- Syvöja, P., & Iivanainen, A. (2016). *Hoida ja kirjaa*. Helsinki: SanomaPro.
- Söderman, L., & Nordlund, M. (2019). *Omsorgsboken: möjligheter och svårigheter vid intellektuell funktionsnedsättning*. Stockholm: Liber.
- Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki. (02 2021). *HYP (Huomioivaa Yhdessäoloa Päivittäin)*. Hämtat från Kehitysvammaliitto: <https://rb.gy/9daei> den 08 03 2022
- United Nations General Assembly. (den 06 12 2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Hämtat från United Nations Enable: <https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm#convtext>. den 15 02 2022
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. (den 03 09 2020). *Kansa-koulu III hankkeen esittely*. Hämtat från Vasso: <https://vasso.sharepoint.com/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx?id=%2FShared%20Documents%2FKansa%2Dkoulu%2F01%20Kansa%2Dkoulu%20III%2Fosketiedotus%2FJakoon%20oskeille%2009%2D2020%2Fesittely%2DkansakouluIII%2D0903%2Epdf&parent=%2FShared%20Documents%2FK> den 19 02 2022
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. (2021a). *Kansa-koulu III -projektet närmar sig sitt slut – ett stort tack till er alla!* Hämtat från Vasso: <https://mailchi.mp/kirjaamisfoorumi/kansa-koulu-sv-12-2021> den 21 02 2022
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. (den 29 09 2021b). *Stärkande av delaktighet med hjälp av dokumentering*. Hämtat från Dokumenteringsforum: <https://vasso.sharepoint.com/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx?id=%2FShared%20Documents%2FKansa%2Dkoulu%2FKansa%2Dkoulu%20II%20%2D%20Materialbank%2FVecka%201%2FVecka%201%20%2D%204>

%2E%20Sta%CC%88rkande%20av%20delaktighet%20med%20hja%CC%88
lp%20av%20do den 28 03 2022

Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. (u.d.). *Kansa-koulu III -hanke toi
kirjaamisvalmennukset digiaikaan*. Hämtat från Vasso:
<https://vasso.fi/hankkeet/kansa-koulu/> den 19 02 2022

Vilkka, H., & Airaksinen, T. (2004). *Toiminnallinen opinnäytetyö* (1-2 uppl.). Helsinki:
Tammi.

Yu, P., & Qian, S. (2018). Developing a theoretical model and questionnaire survey
instrument to measure the success of electronic health records in residential
aged care. *PLoS One*, 1-18. doi:<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0190749>

Bilagor

Artikelsökningar

Bilaga 1

Databas	Tidpunkt	Använda sökord	Begränsningar	Antalet träffar	Använda artiklar
Academic Search Elite	1.2.2022	(photovoice OR photo-voice OR photo voice) AND (intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities)	Fulltext. Tidsperiod 2012-2022	14	2
Academic Search Elite	4.2.2022	(intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND handheld AND (health records OR medical records OR electronic health records)	Fulltext. Tidsperiod 2010-2022	6	2
Academic Search Elite	15.2.2022	(intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND daily activities AND (apps OR mobile device applications OR mobile apps)	-	3	1
Academic Search Elite	13.2.2022	(intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND technology AND (apps OR mobile device applications OR mobile apps)	Fulltext. Tidsperiod 2012-2022	63	3
Cinahl with full text, Medline, Academic Search Elite, ERIC	8.2.2022	(augmentative AND alternative communication) AND (intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND (applications OR apps)	Fulltext, tidsperiod 2010-2020	27	2
MEDLINE	20.1.2022	(intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND (patient	Fulltext, tidsperiod 2010-2020,	43	0

		participation OR patient involvement OR patient empowerment OR patient engagement)	Peer reviewed		
MEDLINE	21.1. 2022	(participation OR engagement OR involvement) AND (intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND intervention	Scholarly (peer reviewed) journals Linked full text Tidsperiod 2012-2022	125	2
ERIC	12.2. 2022	(intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND (ehealth OR e-health OR telecare OR telemedicine OR telehealth)	Fulltext, tidsperiod 2009-2022	7	1
ERIC	14.2. 2022	(autism OR asd OR autism spectrum disorder OR asperger's OR aspergers syndrome OR autistic disorder or aspergers) AND visual stimuli AND (color OR colour OR colors OR colours)	Fulltext, tidsperiod 2010-2022	8	1
ERIC	18.2. 2022	(ICT OR information technology OR communication technology) AND (intellectual disability OR mental retardation OR learning disability OR developmental disability OR learning disabilities) AND residential care	Fulltext. Tidsperiod 2006-2022	2	1

Applikation

Bilaga 2

Ingångssida

Torsdag
24.2.2022
-2° C ❄️

KALLES AKTIVITETER

Vårdarinfo

Morgon	Dag	Kväll
 morgontvätt	 promenad	 baka
 spela	 måla	 kvällstvätt
Vårdare: Viola Werner	Vårdare: Viola Vera	Vårdare: Vera Vilma

+ Lägg till aktivitet

Bilder: Papunet och Microsoft 365 Arkivbilder, hämtat 23.2.2022

Aktivitetsvy

 Aktivitet: Måla 24.2.2022 kl. 13.30

Idag har jag målat en skog. Jag målade med grönt, orange och gult. Det var roligt. Jag tycker om att måla. 😊
Sedan blev jag hungrig.

Lägg till:

Närvarande: vårdare Vera

Bilder: Papunet, Microsoft 365 Arkivbilder. Hämtat 23.2.2022